

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PEDAGOGIKY

**PODPORA PROSOCIÁLNÍHO CHOVÁNÍ: VYTVÁŘENÍ
PRAVIDEL VE VYBRANÝCH MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH**
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kateřina Peroutková
Obor Učitelství pro MŠ

Vedoucí práce: Mgr. Milan Podpera Ph.D.

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 19. 6. 2018

.....

Chtěla bych poděkovat panu Mgr. Milanovi Podperovi Ph.D, za vedení mé práce. Také za cenné rady a připomínky k mé bakalářské práci.

Děkuji vybraným mateřským školám: paním učitelkám, paním ředitelkám a dětem, které se mnou spolupracovaly, a díky nim vznikla má praktická část. Také děkuji své rodině za trpělivost.

OBSAH

Úvod	1
1 DÍTĚ A PŘEDŠKOLNÍ OBDOBÍ.....	2
1.1 SOCIALIZACE A EMOČNÍ CÍTĚNÍ	2
1.1.1 Cíle socializace	3
1.1.2 Emoce a empatie	3
1.2 MEZILIDSKÁ INTERAKCE	4
1.3 DÍTĚ A TEN DRUHÝ	4
1.4 POTŘEBY DÍTĚTE	5
1.4.1 Respekt s uznání	8
1.4.2 Láska	8
2 PROSOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ.....	10
2.1 VEDENÍ K PROSOCIÁLNÍMU CHOVÁNÍ V MŠ	10
2.2 MŠ PROSTŘEDÍ DÍTĚTE	11
2.3 DRAMATICKÁ VÝCHOVA, JAKO ROZVOJ PROSOCIÁLNÍHO CHOVÁNÍ	12
2.4 HRA DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO OBDOBÍ.....	13
3 PRAVIDLA A JEJICH HRANICE.....	15
3.1 RODIČE UDÁVAJÍ HRANICE	16
3.1.1 Hranice a svoboda	17
3.2 RITUÁLY	18
4 OSOBNOST UČITELE.....	19
4.1 VZOR A AUTORITA.....	19
4.2 EFEKTIVNÍ KOMUNIKACE	20
5 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	21
5.1 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	21
5.2 POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU	21
5.3 FÁZE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	21
5.4 METODY VÝZKUMU	22
6 ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ POZOROVÁNÍ.....	23
6.1 SHRNUÍ POZOROVÁNÍ.....	30
7 ANALÝZA ROZHOVORŮ UČITELEK MATEŘSKÝCH ŠKOL	32
7.1 ANALÝZA ROZHOVORŮ S DĚTMI NA TÉMA PRAVIDLA	35
8 REALIZACE INTEGROVANÉHO BLOKU.....	37
ZÁVĚR.....	43
RESUMÉ	44
SEZNAM LITERATURY	45
PŘÍLOHY	I

SEZNAM ZKRATEK

MŠ- mateřská škola

V1 - vesnická 1 (předškoláci)

V2- vesnická 2 (mladší děti)

M1 – městská 1 (předškoláci)

M2 – městská 2 (mladší děti)

S – soukromá

Např. – například

s. – strana

vyd. – vydání

ISBN - Identifikační číslo typu knihy

PH – pohybová hra

PCH – pohybová chvílka

IB - integrovaný blok

p. uč. – paní učitelka

ADHD - „Attention Deficit Hyperactivity Disorder“ – porucha pozornosti s hyperaktivitou

Úvod

Na téma mé bakalářské práce jsem přišla v jedné městské mateřské škole, při situaci, kdy mi učitelka upozornila na dodržování hygienických pravidel. S pravidly se v mateřské škole setkáváme každý den. Chtěla jsem se tomuto tématu přiblížit, protože v mém budoucím povolání budu muset pravidla vytvářet a řešit mnoho konfliktů vznikající mezi dětmi každý den. Nakonec jsem se zaměřila na vztahy mezi dětmi. Vztahová pravidla se dají oddělit od hygienických a bezpečnostních, přesto všechny na sebe navazují a spolu souvisejí. Díky tomuto tématu si chci z MŠ a různých studií odnést nové poznatky, a naopak také přispět svými nápady, které rozvíjejí a podporují prosociální citění.

V teoretické části se zabývám socializací a emočním citěním předškolního dítěte. Seznamuji čtenáře s potřebami dítěte, které je důležité naplňovat. Dále jsem se zaměřila na pravidla a hranice, které jsou nutné nastavit už v předškolním období. V mé práci definuji hru a zmiňuji dramatickou výchovu, kde se může odrážet prosociální chování. Prosociální chování přichází i ze strany učitele, proto se zaměřuji na jeho osobnost, na efektivní komunikaci, kterou by měl zvládat ve vztahu k dítěti a kolegům.

Praktickou část jsem zaměřila na vytváření pravidel ve vybraných mateřských školách. Pomocí připraveného rozhovoru, který tvoří otevřené otázky. Dozvídala jsem se, jak jsou pravidla tvořena ve třídách s různými věkovými skupinami dětí. K dalšímu získání informací mi pomohlo přímé pozorování dětské hry a činností připravené učitelkou. Pozorování probíhalo na začátku školního roku. Cílem mé praktické části bylo zjistit pomocí pozorování a rozhovoru, jak moc a jakým způsobem ve třídách pracují s pravidla mezilidského chování. Popsat, jakou cestou pravidla vytvářejí a zda je děti dodržují. Jak ve třídě přistupuje učitelka k dětem, a jak děti přistupují k sobě navzájem. Pomocí realizace integrovaného bloku bylo mojí snahou pozitivně ovlivnit chování, prosociální citění a empatii u dětí. Podpořit vztahy mezi dětmi pomocí prosociálních činností.

1 DÍTĚ A PŘEDŠKOLNÍ OBDOBÍ

Jako předškolní období se označuje celé období od narození až do vstupu do školy. Takové široké pojetí má svůj praktický význam při plánování sociálních a výchovných opatření pro děti před jejich povinnou školní docházkou. Má však i svá úskalí. Svádí k tomu, aby se vývojové potřeby všech dětí v prvních šesti letech jejich života nepřípustně srovnávaly. Předškolní období v užším slova smyslu je „věkem mateřské školy.“ (Langmeier 2006, s. 87)

Na rozdíl od Klenkové, která tvrdí, že předškolní věk zahrnuje období od dovršení třetího roku života dítěte do jeho vstupu do školy, to znamená přibližně do ukončení šestého roku života. Období je charakterizováno pozoruhodnými změnami v tělesných a pohybových funkcích, v poznávacích procesech, v citovém i společenském vývoji. Dochází ke změnám ve vývoji osobnosti dítěte. U dítěte dochází k prosazování sebe sama. (Klenková 2013, s. 4)

1.1 SOCIALIZACE A EMOČNÍ CÍTĚNÍ

Socializace je proces, kdy se jedinec začleňuje do společnosti, která ho obklopuje. Osvojuje si způsoby života. Poznává a učí se, jak má ve společenství žít, učit se, pracovat. Součástí je enkulturace, kdy dítě přijímá vlastnosti své kultury. Podle svého národa a rasy si osvojuje způsoby komunikace, vzory chování, tradice a zvyky, různé rituály. (Průcha 2013, s. 29-30)

Vzrůstání dítěte do mezilidských a společenských vztahů je dáno citovým vývojem, který je součástí vývoje sociálního. Dítě přejímá názory a postoje od rodičů a závisí na tom, co rodiče sdělují a v jakém jsou emočním naladění. Je důležité citlivé vedení dítěte, přijetí dítěte a akceptace jeho prožívání a potřeb. U stanovených pravidel pociťuje uspokojení při jejich dodržování a pocit viny při nerespektování. O prožitcích v tomto období dokáže mluvit. Zažívat prožitky a pocity může i při hře, proto je dobré je s dětmi rozebírat. Např. proč je panenka smutná, autíčko má radost. Na konci období by mělo být dítě schopné ovládat svoje emoce a skrývat je. (Mertin 2015, s. 126-127)

Držíme se třech vývojových aspektů. Aspektem je sociální reaktivita, kterou myslíme emoční vztahy k lidem a k okolí. Někdo se nemusí účastnit tohoto vývojového postupu, upřednostňuje samotu a nevyhledává společnost. Lidi nerozlišuje od sebe,

nepotřebuje jejich kontakt, ani komunikaci s nimi. Příkladem může být autistický jedinec. Dalším aspektem vývoje, který se týká norem, je vývoj sociálních kontrol. Jedinec si je osvojuje pomocí příkazů a zákazů od dospělého. Usměrnjuje jeho chování, které je dáno hranicemi.

Třetím vývojovým aspektem je osvojování sociálních rolí. Společnost očekává určité chování a postoje jedince, vzhledem k jejich věku a pohlaví. Zaměřují se na činnost jedince a na jeho postavení. Dítě plní odlišné role doma a v dětském kolektivu. (Langmaier 2006, s. 93-94)

1.1.1 CÍLE SOCIALIZACE

Cílem socializace je naučit se žít s ostatními, vytvářet kladné mezilidské vztahy, spolupracovat s nimi. Ve vztahu k druhému se člověk učí sociálnímu chování a komunikaci. Dochází k ní tam, kde má největší možnost kontaktu s vrstevníky. Adaptuje se na prostředí a pomocí pravidel se přizpůsobuje ve svém chování. V kolektivu se začíná orientovat ve vztazích, tolerovat se navzájem, spolupracovat a přizpůsobovat se. Hledá místo v kolektivu a přebírá skupinové role. Pro rozvoj socializace využíváme rozhovory, např. na téma, co děti zažily, co by chtěly zažít, co je aktuální. Volíme skupinové práce, kdy vyrobí, vymyslí nebo postaví něco společně. (Zelinková 2007, s. 63-69)

1.1.2 EMOCE A EMPATIE

Pojem emoce je chápán, jako psychický stav, kdy subjektivně prožíváme vztah k něčemu, nebo k někomu. Známe tyto skupiny emocí: hněv, smutek, strach, radost, láska, překvapení, odpor, hanba. Co děláme, se většinou odvíjí z našeho citového prožívání. Pojem emoce je spojován s nižšími city pro uspokojování základních bio-fyziologických potřeb a bezpečí. Pojem city pojíme s vyššími city, kdy dochází k uspokojování etických, intelektových potřeb. (Zelinková 2007, s. 40-41)

Emoce patří do oblasti lidské psychiky. Pro pozitiva našeho jednání a psychické funkce mají vliv silné pozitivní emoce. Mít starost o někoho a schopnost empatie je zdrojem vstřícného chování. Každý má právo prožívat to, co prožívá. Spíše než zlehčovat, popírat a dávat rady, by dospělý měli pochopit a přijmout emoce dítěte. Nezakazovat určité prožívání, ale snažit se přijít na příčiny těchto negativních emocí. Při ohrožení se zapojují negativní emoce, podle nich dojde buď k útěku, nebo k boji. Silnější negativní

emoce tlumí naší rozumovou složku psychiky. Chování při strachu může být nekontrolovatelné. (Kopřiva 2017, s. 84-86, 89)

Empatie znamená porozumění druhému. Vcítění se do prožívání druhé osoby. Souvisí s emocemi, které u empatie uplatňujeme. Při komunikaci vnímáme přítomný stav, že se druhý cítí neklidně, má starosti nebo je šťastný. Citově blízko jsme tomu, komu dokážeme porozumět a říct mu co jsme z jeho chování poznali. (Koťátková 2014, s. 113)

1.2 MEZILIDSKÁ INTERAKCE

Vzniká při rozhovoru nejméně dvou osob. Interakce může být chápána, jako verbální komunikace nebo jako neverbální projevy. Interakce se pojí s emocionalizací při kontaktu s lidmi, kdy rozvíjíme emoce. Něco prožíváme příjemně, něco naopak ne. Při interakci usměřňujeme sebe samého, protože dodržujeme pravidla mezilidského styku. Rozvíjíme tvořivost, když se rozhodujeme, co řekneme a jak se budeme chovat. Kontakt s lidmi je nám příjemný a prospěšný. Příjemné setkání nás motivuje, abychom se znovu setkali. Prostřednictvím kontaktu něco nového poznáme, něco se naučíme. (Zelinková 2007, s. 17-18)

V MŠ je dítě v interakci s učitelem neustále. Stejně tak i učitel s celou skupinou dětí. Vše, co se v MŠ odehrává, slouží k procesu učení. Posun nastává při volné hře, řešení konfliktu, během jídla, když učitelka použije interakci. Vyučovací formy, kde se uplatňuje interakce, jsou: frontální, skupinové, individuální nebo projektové/otevřené vyučování. (Svobodová 2010 s. 63-64)

1.3 DÍTĚ A TEN DRUHÝ

Někdy kolem 3 roku přijímá děti kolem sebe, které vstupují do jeho života. Když dokáže pozitivně přijmout ostatní, usnadní mu to vstup do školy. Školní zralost u dítěte poznáme tak, že si dokáže hrát s ostatními, dokáže spolupracovat a přizpůsobovat se dětskému kolektivu. Dítě má potřebu přátelství a dětská přátelství mohou vydržet i na celý život. Vrstevníci pro něho tvoří společenský okruh a začátek soužití začíná v mateřské škole. V MŠ už si nehraje pouze vedle dětí, ale s nimi. Při této hře dochází k dělení o hračky, dělení o čas, o místo na hraní, také o myšlenky a plány a nejvíce o radost, kterou sdílí společně. Společná hra a spolupráce může děti uspokojit, když mají radost ze společného díla. Každý den vznikají mezi dětmi konflikty, které mohou při společném

řešení, posílit jejich přátelství. K citové výchově dochází při stýkání dítěte s ostatními, proto mu pomáháme vyhledávat jeho vrstevníky. To mu usnadňuje navazování nových vztahů v dospělosti. Pro citový a společenský vývoj vztahů jsou vhodné návštěvy v domácnosti, kde žije jeho vrstevník s rodiči. Navštívit domácnost přátel prospívá prožívání intimity a citové atmosféry. (Matějček 2017, s. 137-139)

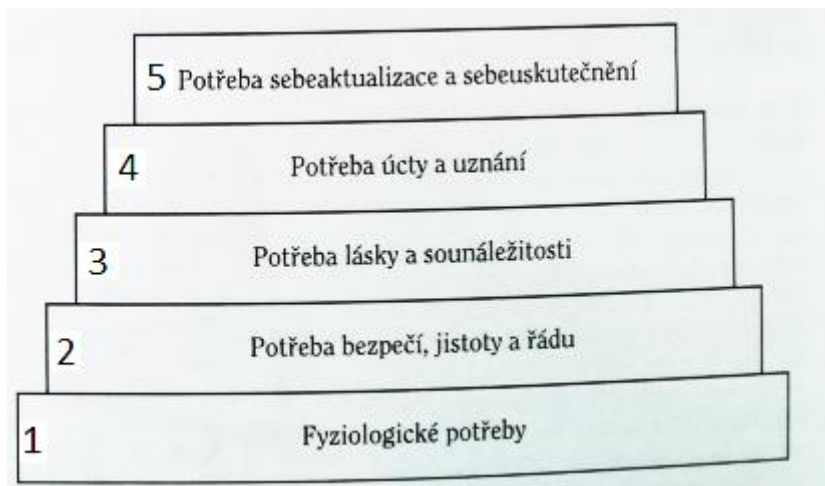
Vzdělávací cíle čerpané z RVP PV jsou: zaměřovat se na prosociální postoje, jako je respektování, přizpůsobení se, tolerance. Ve vztahu k lidem posilujeme prosociální chování dětí. Učíme se pravidlům chování ve vztahu k druhému. Rozvíjíme komunikativní, kooperativní dovednosti. Pomáháme rozvíjet schopnost v navazování kontaktů a rozvíjení vztahů. Ve vztahu druhými chráníme své osobní soukromí a bezpečí. (Smolíková 2017, s. 23)

1.4 POTŘEBY DÍTĚTE

Podle Matějčka známe několik psychosociálních potřeb dítěte. Při uplatnění potřeby určitého množství, kvality podnětů a proměnlivosti, vedeme děti k aktivitě. Aby dítě mělo přehled a bylo si vědomo smyslu činností, zařazujeme potřebu stálosti, řádu a smysluplného světa. Potřeba prvotních citových vztahů, které jsou pozitivní, přinášejí lásku, jistotu, důvěru a přijetí. Důležitou potřebou je uplatnění se ve společnosti, tím vytváříme pozitivní sebepojetí a přijímání sociálních rolí. Potřeba otevřené budoucnosti a plánování napomáhá k tomu, že něco očekáváme a těšíme se na to. (Švejdová 2011, s. 28-29)

Známý psycholog Abraham Maslow vytvořil pyramidu potřeb. Potřeby naplňujeme odspodu až nahoru. Když naplní část spodní, může se dostat k seberealizaci, radování se a k využití svého potenciálu. Pomáháme naplnit dítěti potřeby, aby mohlo dojít k radostnému učení.

1. Potřeby jídla a pití, pohybu a odpočinku. 2. MŠ je bezpečné prostředí. 3. Na dítě se těšíme, máme ho rádi. 4. s respektem přistupujeme k dítěti. Po naplnění bude chtít objevovat a poznávat svět. (Švejdrová 2011, s. 27)



Obrázek 1: Maslowova pyramida potřeb; zdroj: Svobodová

(postupování potřeb ze spodní části pyramidy, až do horní části jsem označila čísla 1-5) Základní podmínkou prosociálního chování je naplňování potřeb dítěte, hlavně potřeba přijetí a uznání. Na děti se zaměřujeme individuálně. Učitel naplňuje potřeby dítěte a chová se prosociálně v těchto oblastech, když:

1. Nenutí děti do jídla ani do spaní, dává prostor pro samostatnost – výběr jídla a množství, je vzorem – také mu to chutná, sní, co si nandá, hezky o jídle mluví, nekrmí děti bez jejich svolení, zná potřeby jednotlivých dětí, bez dovolení děti použít na WC, neupozorňuje, ale odvádí pozornost při sexuálních potřebách dítěte (masturbace). (Svobodová 2010, s. 12-16)
2. Mluví srozumitelně a je vzorem prosociálního chování, reaguje na individuální potřeby dětí, používá prvky efektivní komunikace, respektuje děti i rodiče, chápe děti jako osobnost, zvládá problematiku odměn a trestů, zařazuje pravidla pro pocit bezpečí a jistoty dětí. (Svobodová 2010, s. 16-20)

3. Dává najevo lásku dítěti, dívá se dětem do očí při sdělení, naslouchá dětem, dává fyzický kontakt dětem, který potřebují (jít za ruku, pohládit, pochovat při útěše), zařazuje i doteky dětí vzájemně (za ruku, poklepání, pohlazení), dělá si individuálně chvíli na každé dítě, netrestá děti (fyzicky, psychicky – neefektivní komunikací), ale pomáhá jim, dává důvěru a věří v schopnosti a snahu, kdy nastává posun, nedává úplatky, vyjadřuje kladné city – těšila jsem se na vás, výlet se mi s vámi líbil. (Svobodová 2010, s. 20-26)
4. Při komunikaci se drží revizibility – učitelka mluví na děti tak, jak by chtěla, aby ostatní mluvili na ní, je autentická, shodují se slova s myšlenkami i činy, přijímá dítě, respektuje ho, vytváří s dětmi pravidla pro bezpečí sebe i okolí, reaguje na podněty dítěte a dává mu pocit porozumění, dává najevo lásku a učí děti vyznat se v emocích, netrestá a slovně chválí děti, umí vzbudit u dětí vnitřní motivaci, učí děti samostatně řešit problém, neřeší konflikty za ně. (Svobodová 2010, s. 27-30)
5. Rozvíjí potenciál u dětí za přítomnosti materiálních i sociálních podmínek, podílí se na kvalitě osobnosti (být šťastný, vnímat lásku, sympatie), která je důležitá k sebeaktualizaci dítěte. (Svobodová 2010, s. 31-32)

Prostor pro prosociální chování mezi dětmi:

1. Děti si mohou pomoci s naléváním pití. Při spaní, pokud se dítě necítí bezpečně, může spát v blízkosti kamaráda. Při vysvobovací honičce se mohou zachránit. Děti mohou spolupracovat v námětové hře. V rámci hygieny velké děti pomáhají mladším s mytím, oblékáním, na WC. Nevolíme soutěživé hry.
2. Ve školce, jako v novém prostoru dětem pomáhá seznámení se s prostorem i s dětmi, různé seznamovací hry a možnost pro spolupráci a vzájemnou pomoc
Řízené činnosti na téma pravidel ve vztahu k druhému – ovlivnění k pozitivnímu chování.
3. Když si dají dárek (obrázek) proto, že si chtějí udělat radost (Svobodová 2010, s 14-15,18,25)

Chceme-li, aby se dítě chovalo prosociálně, musíme i my se tak chovat. Základem je, aby se děti cílily dobře, byly uznávány a respektovány okolím, pak teprve může začít proces učení. (Svobodová 2010, s. 11)

1.4.1 RESPEKT S UZNÁNÍ

Jeden ze základních postojů ve vztahu k druhému je respekt. Nedovolujeme si k druhému nic, co nechceme, aby si on dovoloval k nám. Musíme také respektovat, že jsme každý jiný. Lišíme se v názorech, ve vkusu, v náboženství, nadání atd. Nemůžeme říct, že je někdo lepší, nebo horší než my. Být respektován je potřebou každého jedince, a pokud není rozvíjena ani ukojena, může dojít k psychickým, morálním nebo sociálním poruchám vývoje. Naopak když děti respektujeme, rozvíjíme a uspokojujeme jejich potřeby sebeúcty, ukazujeme jim, jak se správně chovat. Respekt k druhému by neměl být nijak podmíněn. Pomůže nám říct si: „Respektuji tě, bez ohledu na okolnosti.“ Jinou potřebou je uznání, nastává, když si vážíme někoho proto, jaký je, a jak se chová. Rádi mu pomůžeme, poradíme a věnujeme svůj čas. Neuznávat, ale respektovat můžeme také cítit dohromady. (Kopřiva 2017, s. 14-15)

Wildová respektem myslí, že nastává, když lidé kolem nezasahují do rozhodování, hodnocení a vnímání dítěte. Je velmi těžké vytvářet hranice někomu, koho respektujeme. Může nám pomoci oddělit respekt k dítěti od respektu k životním procesům dítěte. Respekt zabraňuje, aby přítomná láska byla zneužita k manipulaci a vlastnění. Musí být stanovené hranice, abychom mohli životní procesy respektovat. Dítě získává důvěru, když respektujeme jeho životní procesy, to, jak řídí interakci se svým okolím, s vnějším světem. Respektované děti jsou klidné a harmonické, když vnímají přítomnost dospělého. Pak je život příjemnější pro všechny zúčastněné. (Wildová 2010, s. 91-92,95,103)

1.4.2 LÁSKA

Děti mají obrovskou závislost na lásce a potřebu náklonosti ze strany dospělých. Verbální i neverbální přijímání je podstatou. Těžké je, když rodiče vedou více pracovní život a nemohou se dětem tolik věnovat. Tato potřeba by měla být naplňována přednostně. Ovlivňuje kvalitu ostatních potřeb a rozvoje dítěte, proto lásku vyhledává.

Chce cítit, že je milované. Taková potřeba chybí dětem, které rodinu nemají. Může chybět i těm, které ji mají, když dítě trestají odmítnutím lásky. Může být zaměněna za rozmazlování. (Wildová 2010, s. 77-90)

Jen ten, kdo je přijímán v dětství, dokáže přijmout své děti v dospělosti. Děti lásku potřebují. Každý případ je individuální, ale nejvíce se problémy odráží u dětí ze sociálně slabých rodin, poté z ústavů. Nejlépe je to u těch dětí, které lásku dostávají a jsou se svými biologickými rodiči. To ale vždycky nejde. Mateřská láska má být důsledná, náročná. Když bude dospělý v rodině šťastný, vytvoří tak prostředí, kde se bude dařit i jeho dětem s citovými vztahy. (Matějček 2017, s. 44-46)

Človíček, který je ostatními přijímán, respektován a milován, nemá obvykle v životě problém přijímat, respektovat a milovat druhé lidi. (Svobodová 2010, s. 10)

2 PROSOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ

Prosociálnost se vyznačuje pozitivním sociálním chováním, které vede k pomoci druhému člověku či lidem. Tímto chováním člověk nepřináší užitek pouze sobě samému, ale i jiným lidem. (Svobodová 2010, s. 2)

Altruismus je spojován s vyšší formou prosociálního chování, kdy chce jedinec zlepšit celkovou pohodu druhého člověka, ne sebe. Představuje určitou oběť, protože mu to nepřináší žádný prospěch, dokonce tím může ohrozit svůj život. Když dítě zažívá pomoc, uznání, porozumění, pochopení a trpělivost od dospělého, získává tak prožitky a zkušenosti. Dítě sleduje chování svého okolí, které napodobuje a ztotožňuje se s ním. Dospělí podporují empatické chování u dětí. Jde o citlivost a porozumění ve vztahu k živočichům, rostlinám, druhým lidem, k hračkám. Člověk, který umí prosociálně jednat, se umí vcítit do druhé osoby, porozumí jeho situaci a nahlédne na věc z jeho pohledu. Dokáže morálně usuzovat a ví, že je správné mu v určité situaci pomoci. Zná sociální normy a pravidla. (Svobodová 2010, s. 2-3)

2.1 VEDENÍ K PROSOCIÁLNÍMU CHOVÁNÍ V MŠ

Učitelka reaguje na projevy jednotlivců, a tím rozvíjí rozumovou, citovou i morální stránku dítěte. V řízených činnostech se učitelka zaměřuje na procvičení různých typů jednání a komunikace. Např. při dramatizaci, v námětových hrách může dítě prožít svoji roli nebo roli nějaké postavy. Mohou prožívat různé situace, reagovat na nevhodné chování, být oceněn, vyslovit přání, zažít různé druhy emocí. Prosociální cíle v aktivitách upevňují individualitu dítěte, zkvalitňují lidskou interakci, hledá řešení pro lepší spolu soužití. Soudržnost skupiny je ovlivněna v rituálech třídy. Pro hlubší prožívání u dětí, je vhodné také zapojení rodičů. Pravidla děti vytváří na základě svých zkušeností, kdy třeba zažili nevhodné chování. V mateřské škole se u dětské skupiny rozvíjí prosociální schopnosti a dovednosti v těchto okruzích: přátelství, tolerance, dělení se, vzájemná pomoc, poskytování zpětné vazby při různém chování, také spolupráce a odpovědnost. Děti chování ve svém okolí napodobují. Proto pedagogové i rodina měli pomáhat druhým, uznávat i jeho potřeby, pochopit ho. (Koťátková 2014, s. 197-199)

Prostředí MŠ dává prosociální význam v těchto činnostech: při volné hře dochází ke svobodě v kontaktu s dětmi, sdílení pocitů, vzájemné poznávání, domluva na

spolupráci a pravidlech, organizaci hry a přijetí rolí. Během hry poznávají sociální pravidla, trénují morální úsudek a empatii. V řízené činnosti se učitelka zaměřuje na spoluvytváření pravidel a norem. Učí děti nahlížet na věc z pohledu druhé osoby. Využívá aktivity pro spolupráci s využitím prosociálního chování. Oceňuje u dětí ohleduplnost a pomoc. Příklad: učitelka zadá dětem hru, kde tyto vlastnosti procvičují. Během stravování mají děti právo se rozhodnout, co jíst budou a co ne. My je do jídla nenutíme. Můžeme mu pomoci při jeho obavách z jídla. Vedeme děti k úctě k jídlu. Např.: „Zelenina nám dává vitamíny, proto by byla škoda ji vyhodit do koše.“ Při odpočinku a hygieně by učitelka měla respektovat individuální potřeby dětí a být schopná empatie ve vztahu k dětem. Např.: Chlapec má strach z prvního spaní v MŠ, proto ho necháme spát vedle svého kamaráda. Během pobytu venku nastává prostřednictvím volné hry. Seznamujeme se sociálními normami a pravidly. Např.: řešení konfliktů při hře, neničíme práci někoho druhého. Prosociální chování při cvičení probíhá u pohybových her, učitelka zastaví hru, když jsou domluvená pravidla porušovaná, zařazovat hry s empatií, pomocí. Např.: vysvobozovací honičky, ne vyřazovací. (Svobodová 2010, s. 65-77)

2.2 MŠ PROSTŘEDÍ DÍTĚTE

Vstup do MŠ je přijetí dítěte do nového společenství spojené s překonáváním překážek. Zde se mění i chování dospělého vůči dítěti. Dítě vnímají jako šikovné a statečné, a proto ho oceňují a povzbuzují. Dítě se dozvídá, jakou má důležitou roli. Vysvětlujeme dítěti, že patří do dětské skupiny, se kterou se seznamuje. Jelikož je povinná docházka do MŠ pro předškolní děti, některé z dětí nastupují až v tomto období a mohou být kvůli tomu sociálně nezralé. Proto je rozdíl, když připravujeme děti na vstup do školky. Podporujeme u dítěte to, co by potřebovalo umět, aby mu to usnadnilo první měsíce, kdy si zvyká na MŠ. Podporujeme samostatnost, srozumitelné vyjadřování. Pokud se ostatním dětem bude dařit lépe zvládat běžné činnosti a najde se pomalejší jedinec, může se stát, že se uzavře do sebe a bude rezignovat. Rodiče mohou změnit některé nedostatky tím, že dítě přestanou krmit, místo lahve na pití nabízejí pití z hrnečku. Pomáhá navštěvování kolektivu dětí, nebo péče jiné osoby o dítě než matky. Nespěchat na dítě, dát mu čas pro samostatnost. Číst dítěti a povídat si s ním. Oceňujeme děti za pokroky. (Kořátková 2014, s. 72-73, 89-93)

Učitelka může být po rodičích další z milovaných osob v životě dítěte. Dítě si zvyká na prostředí školky a přizpůsobení se skupině. Každý se chová jinak. Můžou se objevovat i jedinci s nevhodným chováním, kteří se doma chovají naopak hezky. Pohádky hrají velkou roli v životě dětí. Každodenně se setkává s pohádkami, které líčí vývojové kroky a nejsou tedy jen příběhem pro dítě. Do pohádky se můžou promítnout konflikty, krize. Vypořádat se s tímto strachem můžeme v příbězích, které v realitě nenajdeme. Jedná se o vnitřní skutečnost, duševní obrazy dítěte. K překonání těžkostí slouží dobrý konec, který dětem dodává pozitivní síly: důvěru, vytrvalost, odvahu. (Kaufmanová 1998 s. 33-35)

2.3 DRAMATICKÁ VÝCHOVA, JAKO ROZVOJ PROSOCIÁLNÍHO CHOVÁNÍ

Pomocí dramatické výchovy vede učitelka k vzájemnému respektu, k uvědomění si, že i když jsme odlišní, může nám být spolu dobře. Také k navozování kontaktu a bezpečné komunikaci. K tomu pomůžou aktivity s oslovováním a tělesným kontaktem. Hledání společných a rozdílných znaků. Na začátku musíme dávat dítěti najevo, že jsme rádi, že je s námi ve školce, aby nám mohlo důvěřovat. Pomocí hry nebo písničky se sblížíme. Hra v roli je principem dramatické výchovy a je v MŠ přirozená. Díky ní se dítě stává statečným, experimentuje a vytváří situace. Hra může působit jako fikce ve chvíli, kdy si děti hrají na něco a kárají se. Je to směřováno na postavu nebo zvíře, ne na konkrétní dítě. Dítě prožívá situace nanečisto a je chráněno rolí. (Švejdová 2011, s. 51-53)

Hodnoty a cíle tvořivé dramatiky rozvíjí: jistotu a tvořivost, tím, že se uvolní a otevře se vůči vztahům s druhými. Sociální postoje a vztahy, protože jde o skupinovou práci. Emocionální stabilitu, která vzniká při dramatice, kdy se city velmi projevují, a tak vedeme k správnému chování. Dále rozvíjí tělesnou koordinaci, protože tělo je prostředím tvoření. Základní cíle dramatické výchovy jsou sociální a osobnostní rozvoj dítěte. Cílem dramatické výchovy u dětí je přijmout pravidla her s vnitřním pocitem sounáležitosti, kdy společně prožívají vytvořené, spolupracují s ochotou. Rozvíjíme emoční citlivost jedince. Také vztahovou citlivost, kdy si děti porozumí navzájem, respektují se, tolerují se, spolupracují, prožívají, dohodnou se a vystoupí jeden před druhým. Rozvíjet schopnosti jako uvolněně jednat a mluvit před ostatními. (Koťátková 2014, s. 201-202)

2.4 HRA DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO OBDOBÍ

Hra je nejpřirozenější aktivitou dítěte. Proto každý pedagog musí znát metodické zásady a zařazovat hry do výchovného procesu. Hru vnímáme jako zábavu, ale i prostředek, s jehož pomocí rozvíjíme osobnost dítěte. Má pozitivní vliv na rozvoj celé osobnosti. (Zelinová 2007 s. 14-15)

Stoppardová vnímá hru, jako přirozený nástroj učení. Hra je zábavnou formou učení. Např. pomocí skládání kostek, navlékání korálků, hraní domina dětem pomůže v budoucím osvojování čtení, psaní a počítání. (Stoppardová 1992, s. 124)

Podle Švejdrové je hra svobodnou aktivitou dětí, nikdo do ní není nucen. Může třeba jen pozorovat nebo se neúčastnit. Důležité je dát dětem svobodu volby. Hra nemá určitý cíl a nemají z ní hmotný prospěch, způsobuje radost, prožitek a zkušenost dítěti. Díky hře můžeme naplnit vzdělávací cíle. Buď má hra pravidla, nebo si hrajeme na něco, v jiném čase a prostoru než v realitě. V té chvíli se můžeme stát někým jiným, prožít to, co prožívá jiná postava, zvíře. Vytváří se při ní sociální a morální dovednosti. Soutěživé hry nejsou v MŠ vhodné. Nevolíme ani hry, kde se děti vyřazují. (Švejdrová 2011, s. 49-50)

Hra je přirozená činnost, přinášející rozkoš a slast. Zde je vytvořen prostor naučit se prosociálním dovednostem. Při hře spojené se závratí a adrenalinem se učíme vnímat nebezpečí u druhého. Upozornit na nebezpečí můžeme takto: „Je to nebezpečné, nechod tam, vezmi si helmu, neskákej z té výšky.“ To by měl být přístup mezi kamarády, bez známek hecování a provokování. Hra motivovaná proměnou, v někoho jiného, v určitou roli. Setkáváme se s tím při námětových hrách (na rodinu, na doktora). Někdo jako ublíží, nebo s někým nemluví, nebo dává najevo lásku. Souvisí to s dramatickou výchovou. S hrou motivovanou náhodou se setkáváme při hodu kostkou, při rozpočítadlech, při hrách s kartami. Hry závislé na výhře nebo prohře zvolené osudem. Učíme se poznávat a zvládat emoce, trénovat empatii, poznání sociálních norem. Např., že se při hraní nepodvádí. Prohra není dána schopnostmi dítěte, nemůže za to. Hry vnímané jako soutěž provokuje k vyššímu výkonu. Pedagog podporuje prosociální chování tím, že soutěživé hry přetváří na kooperativní. (Svobodová 2010, s. 81-83)

Hra připravuje děti na dospělý život. Tato převládající činnost dítěte není zbytečná. Dítě je pro hru velmi zaujaté a často zapomíná na životní realitu, jako by byl v jiném světě.

Proto hru nepřerušujeme, když to není nutné, nebouráme jeho stavby. Dítě se ale musí najít, a proto je postupně připravujeme na to, co bude. Děti si hrají na návyky a tím se je naučí, např. čištění zoubku, papání. Hračkou je pro dítě to, co je přitahuje. Dětskou hrou je i pomoc a spolupráce při práci v rodině spolu s dospělým. (Matějček 2017, s. 139-141)

Hra vychází z vnitřní potřeby a v sociálních, rozumových, emocionálních a pohybových oblastech působí na dítě. Je to respektovaná potřeba a metoda. Má velký význam a přínos pro dítě zejména kvůli možnosti realizovat se podle dovedností, zkušeností, podle představ a tvořivosti. Při volné hře může využít vlastní tempo. Dítě předškolního věku potřebuje mít čas na volnou hru, protože je to jeho potřeba. Zde se uplatňuje potřeba sounáležitosti a kvalita vztahů, kdy je s nimi ve hře spoluhráč nebo dětská skupina. Dochází k prožitku a uspokojení v blízkosti dětí, když se společně radují a řeší problémy. (Koťátková 2014, s. 128-129)

Při hře se rozvíjí vztahy mezi jedinci, nebo vztah jedince ke společenství. Dítě vyhledává druhé děti ke hře, a to ovlivňuje sociální chování, protože druhé dítě je přijímáno. Děti se při hře musí domlouvat na tématu, pravidlech, a rolích. Učí se naslouchat druhému, dobře vyjadřovat, přemýšlet o jeho nápadech, dojít ke shodě. Tento složitý proces se neobejde bez emocí. Jeho ideální já může mít převahu nad reálným já. Podle reakcí ostatních se dítě dozvídá něco o sobě, a jak je přijímán a vnímán ostatními. Při negaci má dítě snahu zlepšit své reální já. (Koťátková 2005, s. 19-23)

3 PRAVIDLA A JEJICH HRANICE

Hranice je nutné vytvářet a dodržovat, jde ale o to, jak je vytváříme. Rodiče někdy mluví s dětmi autoritativním způsobem, ani si to neuvědomují, chtějí z dětí vychovat slušné lidi. Ono to jde říct, mnohem lépe, bez ponižování a trestání. Základem demokratického stylu výchovy je partnerský přístup k dítěti. Je založený na rovnocennosti a respektování. Dítě tak může vyjádřit svůj názor, návrh řešení. Dospělí věří, že dítě udělá to nejlepší, co může, má zájem o to, co říká a prožívá. Když to dáváme vzájemně najevo, můžeme si vážit jeden druhého. Když děti nemají stanovená pravidla a jasné hranice, ztrácejí pocit bezpečí. Může dojít až k nejistotám a úzkostem, když hranice jednou platí a jednou ne. Nejlepší je vytvářet hranice spolu s dětmi. Aby děti byly poslušné a pravidla dodržovaly, musíme na ně mluvit efektivní komunikací. (Kopřiva 2017, s. 9-13)

Hranice by neměly být brány negativně. Neznamena to, že nemáme cit pro dítě, nejde ani o trest. Hranice jsou podporou a oporou pro ochranu dítěte v životě. Poskytují dětem jistotu, sociální sounáležitost, spolehlivost. Vymezovat hranice je úkol rodičů. Děti se bez hranic cítí samy, nemají se o koho opřít. Naopak s hranicemi, získává sebedůvěru pro navazování vztahů s ostatními lidmi. Pomáhají k odpovědnosti a řešení problémů. Ukazují dítěti, co může a nemůže. Vyvíjí se úcta k sobě samému i k ostatním lidem. Hranice podáváme přiměřeně vzhledem k věku, jsme důslední při dodržování, ale netrestáme. Zásady při stanovování hranic je srozumitelnost při udávání hranic, dívat se do očí, musí být pojmově uchopitelné ne s náznakem podceňování dětí. (Rogge 2005, s. 69-70)

Podle Wildové hranice nejsou donucovacím prostředkem, kdy budeme dělat to, co se od nás očekává. Poslední jistotou jsou hranice, když prostředí nebylo dostatečně připravené a nezajišťovalo potřeby dítěti. Abychom se vcítili do problému a pochopili ho, nesmíme použít význam hranic, který byl používán v minulosti (mnoho varování, napomínání). Dobrá výchova a spokojená rodina by také byla, kdyby se dospělý ohlíželi domu s dobrými pocity, s radostí ze života, že něco hezkého zažil. Hranice jsou také bolestivé, pokud dospělí neumí hranice správně stanovit. Dítě může žít v pocitu nepochopení dospělým, který nevysvětlí hranice jasně, ale způsobem vyloučení se a poučování. Od malička vedeme děti k pravidlům, popisujeme situace, jak co děláme a

řešíme. Příkladem může být přecházení silnice. Když jsou děti malé, občas hranice překračují. Nejde o poučování, ani napomínání. (Wildová 2010 s. 41-49)

„Jistě bychom také dítě neměli za takové drobnosti „trestat“, ale musíme ho nechat zažít logické důsledky jeho činnosti.“ (Wildová 2010, s. 49-50)

Pravidla vytváříme společně a všichni se jimi řídí včetně zaměstnanců školky. Tyto pravidla jsou základem pro společný život ve školce, pro společné soužití. Nevytváříme je jen proto, aby každý viděl, že je máme. Není podstatné je mít ve třídě vystavené, důležité je, že fungují. Pravidla jsou základními dovednostmi, měli by fungovat podobně všude. Dítě ví, že ve školce není sám, je třeba se rozdělit, neubližovat, dívám se na toho, s kým se zdravím. (Švejdová 2011, s. 21)

3.1 RODIČE UDÁVAJÍ HRANICE

MŠ bez spolupráce s rodinou nemůže dojít k pozitivním závěrům ve výchově. Úkolem rodičů je pomoci a vyvinout u dětí to, čím se projevuje navenek. Patří sem zodpovědnost, sebeovládání a svoboda. S hranicemi se dá lépe žít a lépe milovat druhé. Proto, aby děti přijmuly zodpovědnost za svůj život a vyrovnaly se s hranicemi druhých, připravujeme ho na budoucnost. Pomáháme dětem utvářet jeho charakter, morální fungování, jeho povahu. Vzorce chování přebíráme z dětství. S hranicemi se nerodí, ale osvojují si je ze vztahů a výchovy. Podstatou hranic je láska, svoboda, sebeovládání a zodpovědnost. Při uplatňování hranic, by se měl dospělý zapojit a pomoci mu s dodržováním. Nesmí se nechat vyčerpat vzdorujícím dítětem, které staví do cesty překážky. Dospělý by se měl zaměřit i na svůj růst v oblasti hranic, protože i dospělý musí dodržovat určité hranice. Někdy musíme změnit svoje hranice, aby mohly být dítětem přijímány. Problém, který nastane u dítěte, dospělý může zhodnotit a najít příčinu chování. Pomocí pozitivního přístupu s dětmi situaci vyřeší. (Cloud 1985, s. 3,9,10,186-200)

Rodiče mají důležitou funkci ve výchově. Učí děti poznávat svět, zajišťují mu oporu a připravují mu životní podmínky. Dítě potřebuje někoho, kdo ho vychová a vede k němu upřímný citový vztah. Vztah by měl být oboustranný, aby mohli rodiče o děti pečovat. V přístupu k dítěti čerpáme z výchovy našich rodičů, jejich spokojenost, nespokojenost, postoje. S dětmi získáváme lidské prožitky a zkušenosti. Jistotu dítě získává

prostřednictvím citových vazeb. Když nás má někdo rád a někam patříme, cítíme se bezpečně. Jde o nejhlubší citové pouto. Potřebujeme se navzájem, děsí nás to, že bychom je měli ztratit. (Matějček 2017, s. 223-226)

Když dovolíme dítěti, aby nám řeklo doma cokoli i nevhodné, aniž by bylo potrestáno nebo pokáráno, uvědomí si to a bez zábran se třeba i svěří. Rodiče by neměli čekat, až učitel naučí děti vlastnímu úsudku, proto mohou začít sami v klidném prostředí domova. Neodměňovat hned za správné úkony a naopak netrestat za chybné. Rodič by měl dát dítěti prostor pro samostatnost a čas na vyjádření, pokud začne ihned opravovat jeho chyby, dítě si nevyvíjí sebekontrolu a sebedůvěru. Měl by vést dítě k chápání věcí a vztahů. Zaměřujeme se na důsledky, co by se stalo kdyby. Dítě si samo zhodnotí svoje chování. Aby příště dokázalo myslet dopředu, než něco udělá. Dítě, které je vazebně jisté, nevyžaduje rodiče naopak je ani neodmítá. (Stoppardová 1992, s. 16-17)

Rodiče mohou mít rozdílné představy o výchově. Dítě vidí, že vztahy se různě utváří. Ke každému máme jiný vztah, a proto dítě poznává, porovnává výchovu přijatelnější. Výchovné působení přináší dítěti sebedůvěru a sebevědomí. Děti potřebují vědět, na koho se mohou obrátit. U dítěte může nastat problém s dodržováním závazků směrem k dospělému, když se rodiče před sebou předhánějí a navzájem shazují. Důležité je dětem důvěřovat. (Rogge 2005, s. 62-64)

3.1.1 HRANICE A SVOBODA

„Tam si každý dělá, co se mu líbí, to přece nemůže dobře fungovat.“

Důležitou lidskou motivací je touha po svobodě. Svoboda u dětí často nemá svůj prostor. Rodiče určují, co bude pro dítě v budoucnosti užitečné. Musí proběhnout interakce v konkrétních situacích, pak dostává svoboda plný význam. Svoboda existuje i v hranicích, to pochopíme, když ji prožijeme. Svoboda pro dítě není, že ho vezmeme s sebou na koncert a jiné aktivity určené dospělým. Dětský organismus tak trpí. Základem, kdy se prožívá pocit svobody je rozvoj senzomotorické interakce s okolím, vlastní myšlenky a pocity. Svobodu může narušovat také vrstevník, svému kamarádovi. (Wildová 2010, s. 52-56)

3.2 RITUÁLY

Rituálem myslíme slavnostní, náboženské ceremonie, probíhající podle přesně stanovené struktury. Rituály probíhají opakovaně a stejně podle daných pravidel. Lidský život byl podle nich řízen. Když přicházely obavy, rituálem se uklidnili. Naskakují spontánně u dětí, nebo si je můžeme vymyslet. Rituály pomáhají dětem při osamostatnění od rodičů, nacházet nová přátelství, podpoří při zvládnutí strachu, v přizpůsobování se vrstevníkům, v pozitivním vnímání reality. Navozují pocit sounáležitosti, orientace v čase, pocit bezpečí a jistoty. Rituálem je vyprávění příběhů, děti milují živé vyprávění. Rituálem je také strach, který se může opakovat. V MŠ máme např. uspávací rituály, kdy opakujeme čtení nebo zpěv píseň před spaním. Když někdo slaví, máme svůj způsob, jak mu popřejeme, a tak se to opakuje u každého oslavence. Patří sem modlitba a přání před jídlem. (Kaufmanová 1998, s. 9,35-38)

Svobodová říká, že rituálem je ranní pozdravení, komunitní kruh, podání ruky při ranním zdravení, básničky a písničky před spaním a jídlem. Děti dávají pocit přijetí, rozvíjí řeč a hudebnost. Také navozuje příjemné naladění dětí. Uplatní se i neaktivní nesmělé děti. Rituálem se seznámíme s morální normou, která se zvnitřňuje opakováním. Není vhodné uplatňovat mnoho rituálů. Naopak bez rituálů, může nastat zmatek u dětí, neupřímnost ze strany učitele, a to u dětí také nepodporuje jistotu. (Svobodová 2015, s. 74-76)

4 OSOBNOST UČITELE

Pedagog by měl mít bezpodmínečný pozitivní postoj k možnostem dítěte, měl by věřit v příznivý proces změn. Měl by vědět, že je možný rozvoj každého dítěte. (Zelinková 2007, s. 9)

Učitel je přirozeným vzorem chování, které působí na rozvoj sociálních dovedností. Děti se učí a snaží porozumět komunikaci učitele. Pomocí nápodoby se ztotožňuje se způsoby jednání a chování. Příklady učitelek mohou být pozitivní, ale i negativní. Měla by děti zbavovat strachu a neoznačovat děti, jako loudy. Některé z ostatních dětí tato slova slyší a opakuje je. To pro určité dítě, které je středem pozornosti, nepřináší nic pozitivního. (Průcha 2013, s. 52-53)

Základem je vztah dospělého k dětem, pro tvorbu dobrých mezilidských vztahů. Učíme děti společně řešit problémy, jak bez problémů soutěžit a zvládat konflikt. Podporujeme hledání řešení, dohodnout se, a tím se snaží být k sobě tolerantní. Učitel poznává vztahy, které děti mají mezi sebou navzájem. Pro přiblížení informací o vztazích, může učitel využít pozorování či rozhovory. Tvoří situace, které působí pozitivně, jako např.: hry v rolích, výměna rolí, tvoření skupin, procvičování komunikace, hraní scének ze života, dramatizace rozhovorů z knih. Při hraní necháme děti i improvizovat, a následně vést rozhovory, jak se cítilo v roli, jestli jim byla blízká, co je napadalo při hraní. Čili řadíme rozbory a diskuze. Učitel sleduje působení vztahů na dopad jedince, jak je vnímán ostatními. (Zelinková 2007, s. 18-19)

4.1 VZOR A AUTORITA

My jako dospělí jsme pro děti vzorem. Proto je důležité, jak před dětmi mluvíme, zda zdravíme, děkujeme, prosíme, omlouváme se. Přirozená autorita ve smyslu vlivu se pojí s respektem a uznáním. U výchovy malých dětí je autorita nezbytná. Představuje pocit bezpečí a vzor současně. Existuje, ale i autorita ve smyslu moci, který je spojována s mocenským přístupem. Při ní autoritativní člověk poroučí a povyšuje se nad slabšími. Může se chovat až arogantně. (Kopřiva 2017, s. 19)

Autorita znamená, že jedna strana přirozeně převažuje nad druhou. Tedy u rodičů/učitele a dětí je to ten zkušenější a zralejší, ne ten méně vyspělý. Autorita je úzce

spojená s citovým vztahem, proto nejde jen o to, že něco umí a zná, ale že má rád. (Matějček 2017, s. 225)

4.2 EFEKTIVNÍ KOMUNIKACE

Efektivní komunikace je osvědčená cesta při komunikaci s dětmi, když řešíme nějaký konflikt. Kdo se s touto komunikací setkal v dětství, tomu nedělá problém ji používat v dospělosti. Proto, abychom se drželi správné cesty a jednali efektivní komunikací, můžeme situaci popisovat. Vyvarujeme se tak hodnocení dítěte a mluvíme jen o tom, co vidíme. S dítětem hovoříme z očí do očí. Při tomto řešení se zaměřujeme na to, co se stalo, ne kdo to udělal. Používáme slovesa: vidím, cítím, slyším. Informace, neboli sdělení je další způsob komunikace, při níž navozujeme pocit bezpečí a smysluplnosti. Sdělujeme, proč se něco dělá, jak a kdy, také co se očekává a jaké jsou důsledky. Dítě lépe přijímá, když je to zajímavé a motivující sdělení. Dáváme mu možnost informaci využít podle sebe, nepředhazovat rady a pokyny. Informovat můžeme o zvyklostech a pravidlech, o současné situaci, o důsledcích, o tom, co pomáhá v určité situaci, o postupech. Mají být pravdivé. Tím, že vyjádříme své potřeby a očekávání, můžeme také komunikaci zaměřit efektivně. Informaci podáváme tak, že by nám svojí činností dítě pomohlo. Dáváme dítěti možnost volby. Vybíráním dítě porovnává, zvažuje a hodnotí. Nabídka musí být přijatelná pro obě strany. Někdy stačí při řešení situace oslovit dítě jménem a dát podnět, čeho se problém týká. Je to cesta, kdy nic nevyčítáme, pouze upozorňujeme. Někdy nemusíme říkat nic a stačí jen pohled nebo gesto. Necháváme děti být aktivní, abychom neřešili vše za ně. (Kopřiva 2017, s. 50-77)

Komunikace je důležitá pro vysvětlení toho, na co se dítě ptá, pro pocit jistoty. Dítě stále potřebuje korigovat. Napodobuje vzory chování. Proto je třeba být vzorem, vysvětlit význam slov, různé procesy, jak fungují a proč. Měli bychom podporovat dítě v sebevědomí. Když se mu něco podaří, s něčím pomůže. Mluvit s dětmi na rovinu, přiměřeně jejich věku. Seznámit dítě s tím, jak přichází na svět. Nebo vysvětlit, proč jsme zrovna smutní a naštvaní, když to nesouvisí s dítětem. Potom si to nedává za vinu. Důležité je si vzájemně sdělovat pocity. Dítě bychom měli také povzbuzovat a chválit. (Špaňhelová 2009, s. 18-26)

5 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

5.1 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Cílem mého výzkumného šetření bylo zjistit a popsat, jak moc a jakým způsobem ve třídách pracují a vytvářejí pravidla mezilidského chování. Kdy pravidla vytvářejí, a jestli se dětem daří s dodržováním těchto pravidel. Jak ve třídě přistupuje učitelka k dětem a děti k sobě navzájem.

Dále bylo mojí snahou pozitivně ovlivnit chování, prosociální citění a empatii u dětí. Podpořit vztahy mezi dětmi pomocí prosociálních činností. Předpokládám, že pomocí realizace integrovaného bloku s prosociálními činnostmi upevním vzájemné vztahy dětí a vytvořím pevnější pouto celé třídy. Pokusím se dokázat, že zařazení prosociálních her má velký význam pro pozitivní klima ve třídě.

5.2 POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU

Pro můj výzkum jsem zvolila 5 mateřských škol. Vybrala jsem různé věkové skupiny a prostředí, kde se školky nachází. Dvě školky jsou na vesnici. Třída V1 je třídou předškoláků. Třída V2 je školka z jiné obce s dětmi ve věku 3,5-4 leté. Dále jsem vybrala dvě městské školky. Třída M1 je třídou předškoláků. Třída M2 je třídou pro děti 3-5 leté. Poslední vybraná školka je soukromá, nachází se ve městě. Třidu navštěvují děti 4-6 leté. Zkratky pro tyto MŠ jsem zvolila V1, V2, M1, M2 a S.

5.3 FÁZE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výzkumné šetření jsem rozdělila do 3 fází. První fází je hospitační činnost, kde jsem sledovala přípravu paní učitelky, která byla zaměřená na vytváření pravidel. Všimla jsem si konfliktů, které vznikaly mezi dětmi. Náslech jsem absolvovala během září 2017, tedy na začátku školního roku. Tato část proběhla vždy jeden den v určité MŠ od 07:00- 12:30 (13:00) hodin.

Druhá fáze praktická je uzavření sběru dat pomocí rozhovoru s učitelkou, která mi pomáhá ověřit a zpřesnit informace z pozorování. Tuto fázi jsem zpracovala metodou polostrukturovaného rozhovoru (viz příloha č. 1). Připravila jsem otevřené otázky týkající se tématu vytváření pravidel. Stejně otázky jsem položila vždy jedné paní učitelce ve třídě. Odpovědi jsem zaznamenávala pomocí nahrávání, aby mohly být vyjádřeny v plném rozsahu. Několik otázek jsem měla připravené i pro děti (viz příloha č. 2).

Třetí fáze mého příchodu do školek se týkala mého vytvořeného plánu a následné realizace integrovaného bloku a evaluace. Pro děti jsem měla připravený příběh, který je zaměřený na konflikty, které vznikaly mezi dětmi v první fázi. V každé třídě jsem narazila na jiné konflikty. Ovšem nejčastějším problémem byla komunikace mezi dětmi. Pro podporu prosociálních vztahů mezi dětmi jsem zvolila širokou nabídku různých činností: hry, příběh, dramatizace, zpěv, recitace, výtvarné činnosti, cvičení, a jiné. Tato část proběhla v lednu 2018 vždy jednou v určité MŠ, v čase od 07:30-11:30 hodin. Výjimkou byla MŠ V2, kde jsem s dětmi realizovala IB celý týden.

5.4 METODY VÝZKUMU

Jako metodu kvalitativního výzkumu jsem zvolila pozorování a rozhovor. Podle (Miovského, 2006) při hospitační činnosti v ranních hrách proběhl kvalitativní výzkum pomocí zúčastněného pozorování. Jevy, které jsem pozorovala, se uskutečnily v prostoru MŠ. Zde jsem se pohybovala a byla součástí těchto jevů. Pomocí interakce jsem lépe pochopila, proč, co a jak dělají. V blízkosti dětí jsem získala mnoho detailů a vázaných informací. Během řízené činnosti, kterou vedla paní učitelka, jsem zvolila nepřímé pozorování. Byla jsem pouze časově přímým účastníkem. Neměla jsem možnost přímého kontaktu, a proto jsem se mohla plně věnovat pozorování.

Interview je rozhovor prováděný s určitým cílem a většinou s jednou osobou. Při polostrukturovaném interviewu máme připravené určité schéma. Připravený okruh otázek můžeme pokládat v libovolném pořadí a dotazovaný nám může odpověď na požádání blíže vysvětlit, abychom porozuměli. Také můžeme přidat doplňující otázky. (Miovský, 2006)

6 ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ POZOROVÁNÍ

Kritéria hodnocení pozorování

pro pozorování ve třídách jsem si zvolila tyto kritéria:

Prostředí třídy

Volná hra (spolupráce, vzájemná pomoc, komunikace mezi dětmi)

Příprava učitelky (organizace a režim dne, prosociální chování dětí během činností, vytváření pravidel ve třídě)

Pobyt venku (prosociální chování na zahradě a na procházce)

Stolování u svačiny a oběda, odpočinek (prostor pro samostatnost a prosociální chování)

Během činností také sleduji vztah dítě-dítě, učitel-dítě a učitel-děti

HOSPITAČNÍ ČINNOST

MŠ V2

věková skupina: 3,5-4 roky

počet dětí: 27

Prostředí třídy je uspořádáno do tvaru L, tvoří jídelnu, pracovní koutek a hernu. Učitelka má postavený stůl tak, že vidí do obou rohů. Školku tvoří 5 tříd, ve kterých jsou děti rozdělené podle věku.

Do třídy jsem vstoupila jako pozorovatel. Po příchodu do školky chodily děti mávat svým rodičům k oknu. Děti si hrály v různých skupinkách. Měly bohatou nabídku činností pro ranní hry. Během ranních her jsem si všimla, že některé z dětí zapoměly pozdravit paní učitelku, které jim to musela připomínat. Ve třídě panovala spíše klidná atmosféra a to hlavně mezi děvčaty. Všimla jsem si, že holčička pustila sednout kamarádku ke stolečku. Děti si umí navzájem pomáhat. Např. při společném úklidu hraček, protože ví z jejich pravidel, že ruce si mají pomáhat. Do úklidu se pustily s chutí po zazvonění na zvoneček. Ve třídě jsem se zaměřila i na konflikty. Nejčastěji u chlapců nastávalo, že nechtěli své kamarády pustit ke hře. Děti stavěly z lega a Marečkovi nedovolily si s nimi hrát. Děti mají problém navzájem si naslouchat. Děti povídaly o svých zážitcích. Také o tom, co mají doma a stále si vstupovaly do řeči. Ve třídě měly zlobivého chlapce, a ten se nechtěl rozdělit o auta, až došlo k přetahování. Děti si s ním moc nechtěly hrát. Po

domluvě už dětem auta půjčoval dobrovolně. Narážel svým autem do ostatních, když mu auta stála v cestě.

V době před svačinou se ve třídě cvičí každý den. Nejméně jednou týdně probíhá celá cvičební jednotka. Při ranním cvičení se opakovalo pravidlo: nohy chodí pomalu. Neběháme rychle a musíme dát pozor na ostatní děti. Paní učitelka měla připravené aktivity, jako je motivovaná rozcvička a překážková dráha. Cvičení zakončila pohybovou hrou. Pro zkrácení čekání v zástupu na překážkovou dráhu, se děti chytaly za ramena, jako mašinka. V jednom okamžiku jsem si všimla, že došlo k předbíhání. Děti měly společně vybrat pohybovou hru, vymyslely a shodly se na hře: lístečku vstávej. Při obouvání do bot pomohla kamarádka chlapečkovi, který neuměl obléknout ponožky. Nejprve mu to ukázala, potom mu pomohla ponožku navléknout. Po svačince v komunitním kruhu učitelka dětem šeptala, co mají za úkol a všechny měly nastražené uši. Povídal si o lese a o počasí. Ten den přšelo. Paní učitelky spojily děti z ostatních tříd a pustily dětem televizi. Některé děti to nezajímalo, ostatní koukaly se zaujetím. Tento den se nevěnovaly vytváření, pouze opakování vytvořených pravidel, o kterých mluvily na úplném začátku školního roku.

Při svačině se dětem dalo na stůl nalité pití. Děti si samy chodily pro svačinku. Měly na výběr, buď suchý nebo namazaný chléb a k pití čaj nebo mléko. Polévku učitelka nalávala u stolu a po sněžení před dětmi ležel talíř s druhým jídlem. Po sobě si talíř uklízely nebo ho odnesla paní učitelka. Jídlo děti nemusely sníst celé. Před spinkáním se chlapec bouchl do nohy o lehátko, jeho kamarád přišel a bolest mu vzal a zahodil, aby to přestalo bolet. Kdo nešel po obědě domů, tak ležel a odpočíval nebo usnul. Po určité době děti, které neusnuly, si mohly jít kreslit.

HOSPITAČNÍ ČINNOST

MŠ V1

věková skupina: předškoláci a děti s odkladem školní docházky

počet dětí: 14

Prostor třídy je velmi malý. Tvoří ji stoly včetně stolu učitelky. Zbytek třídy tvoří patro, pod kterým je postavená kuchyňka. Pohybové aktivity uskutečňují v tělocvičně, která patří základní škole. Prostor tělocvičny využívají všechny třídy. Tato školka má dvě třídy rozdělené podle věku dětí a spadá do budovy základní školy.

Některé děti během ranních her seděly u stolečku, kreslily a povídaly si. Další skupinka si hrála na patře a zbytek dětí v kuchyňce. Nemají ve třídě zakázáno hrát si se „zbraní.“ „Trrr umřela si“ povídá chlapeček a drží hračku představující pistoli. Děti se umí rozdělit. Do školky si mohou nosit sladkosti a podělit se o ně s kamarády. Mají nového kamaráda, který sedí sám a s nikým si nehraje.

Řízená činnost byla zaměřená na počáteční slabiky. Každý musel znát alespoň první slabiku ve svém jméně. Děti dostaly písmenko na vybarvení a vystřihnoutí. Při vybarvování si podávaly pastelky a vymalovaly písmeno stejnou barvou jako kamarád. Všechny chtěly pochválit písmeno, učitelka dětem naslouchala. Děti ji oslovují Petro, když na ni volají. Holčička zasedla místo kamarádce, po upozornění ji ihned pustila sednout. Učitelka mi vysvětlila, že nikdo nemá svoje místo, aby si děti mohly povídat pokaždé s jinými kamarády. V tělocvičně proběhlo hraní her s padákem, počítání, kolik je dětí dnes ve školce. Při hraní her v tělocvičně byl na začátku hlasitý křik. Paní učitelka řešila situaci: „To by nám, ale bolela ouška všem a Kubík je nový, ten se úplně bál.“ Do křiku se také pustily při výběru hry, protože každý chtěl hrát jinou. Pravidlo, kdo chce něco říct, musí se hlásit, opakuje paní učitelka. Holčička počítá holky a chlapec kluky, ostatní děti pomáhají s počítáním. Ve třídě bylo 7děvčat a 7chlapců. Děti nemohly přijít na to, koho je víc. Učitelka se jim snaží napovědět. Postavila je do dvou řad a s její pomocí přišly na výsledek. Při práci s padákem děti nejdříve nepochopily, jak hru hrát. Učitelka povzbudila děti: „Vy jste šikovní, já vám věřím.“ Po pochopení už spolupracovaly a hra je velmi bavila. Jeden kamarád byl schovaný pod padákem a ostatní hádaly, kdo tam je. Jsou ohleduplní, když ví, že se vystřídají po skupinách, nejdřív holky a pak kluci. Při hře rybičky rybáři, se děti smějí a hecují toho, kdo je nestihl chytit. Paní učitelka používá metodu konfliktní stoleček při řešení konfliktů. Děti, které mají spor, sedí naproti sobě, aby do sebe nemohly kopat ani strkat. Poví, co se stalo za problém, co se komu nelíbilo a snaží se problém vyřešit.

Pobyt venku začal dohadováním, kdo s kým půjde. S jednou holčičkou, chtěli jít dvě kamarádky. A další problém byl v tom, kdo půjde první. Během procházky se ještě chlapci rozhodli předbíhat, protože před nimi šly holky pomalu. Zdravení musela paní učitelka připomínat. Učitelka dbá na bezpečí dětí: „S klacíkem neběháme.“ Po cestě jsme potkaly cizího psa a děti si ho mohly pohládit. Po procházce měly děti prostor se

proběhnout po zahradě a pohrát si. Děti vytvořily svoje skupinky a každý se nějak zabavil. Vyprávěly mi, jak v létě po dešti sbíraly do kyblíků šneky a hrály si s nimi (nevhodně).

Při svačince si každý řekl, kolik chce nandat a předtím nezapomněly pěkně poprosit. Polévku dětem nalévá paní učitelka, pro druhé jídlo si děti chodí sami. Druhé jídlo si mohou přidat, jen pokud snědí celou polévku. Učitelka jí s dětmi, je jim vzorem. Děti samy odnáší talíř, když jim jídlo nechutná. Před návratem do třídy děti utváří hada a společně poděkují za oběd paním kuchařkám. Děti, co se nevešly do koupelny, byly trpělivý a čekaly, až se místo uvolní. Po obědě některé děti spí a některé ne. Rozdělení na tyto dvě skupiny určují rodiče. Předškolák může chodit spát a malé dítě čtyřleté nemusí, pokud si to rodiče vyberou. Třída „nespavky“ si po obědě poslechne příběh buď na koberci, nebo u stolu a společně rozebírají text. Poté odcházejí na kroužky, nebo dělají společné činnosti s učitelkou.

HOSPITAČNÍ ČINNOST

MŠ M2

věková skupina: 3-4 roky

počet dětí: 22

Třída je obdélníkového tvaru napůl tvořená jídelnou a hernou. V herně můžeme najít patro, na které smí nejvíce 4 děti. Malá místnost na hraní je pro děti, které se dovolí paní učitelky. Školka má dvě spojené budovy, kam se vejde 6 tříd. Děti jsou v nich rozdělené podle věku.

Děti po příchodu mávají svým rodičům. Chlapec volá o pomoc potichu, sedí na parapetu, mával mamince a nemůže slézt. „Musíš nahlas“ říká p. uč. a jde mu pomoci. Do třídy dochází chlapec s ADHD, který má svoji asistentku. Seznamují se s asistentkou a chlapec s ADHD přijde taky pozdravit. Vysvětlují mu, že s kočárkem se nejezdí mezi stoly. Auto se nestrká do pusy, a ani se s ním nehází po zemi. Bylo by rozbité, ostatní by si s ním už nemohly pohrát. Každý si může hrát s čímkoliv. Některé děti staví z tyček letadlo. „Pozor ať někoho nebouchneš“ říká paní učitelka, když chlapec nebezpečně letěl s letadlem po třídě. Pak se stavila raketa, ostatní chtěly pomoci se stavěním, chlapec si nenechal pomoci. Děvčata se neumí zeptat, když něco chtějí. „Ona mi to vzala“ říká holčička. Učitelka řeší problém: „Chvíli si s tím pohraje, kdo si to postavil, pak si to půjčíš.“

Já sem postavila domeček pro pejska, aby měl kde bydlet. Docházka probíhala v 8 hodin. Děti nechávají hračky v prostoru herny a shromáždí se na lavičce. Učitelka čte jména dětí, ty se pak ozvou, že jsou tady. Po zazvonění zvonečku všichni uklízejí společně.

Po svačince jdou děti do kruhu. „S dovolením“ povídá chlapec a kamarád ho nechce pustit. Když se musí chytit po domluvě s učitelkou, tak ho kamarád tahá a mačká. Učitelka proto posadí chlapce ke stolu. Děti si společně povídaly v kruhu o svých značkách, které učitelka přinesla v košíčku. Trénují zapamatování značek a také jména dětí, které vytleskávaly. Při této činnosti byly děti pozorné a navzájem se poslouchaly. Bavila je práce s obrázky svých značek. Následovalo krátké cvičení s motivovanými cviky. Před pobytem venku se děti vždy napijí a svoji značku si dají pod skleničku, protože nemají zasedací pořádek. K pravidlům se společně dostávaly při řešení konfliktů během průběhu dne. Nebyl den, kdy by se pravidlům věnovaly v řízené činnosti.

Na procházce děti předběhly první dvojici, která byla označená rozlišovacími vestami. Vyřešení učitelkou: „Zastavit, předběhly jsme první dvojici.“ Došly jsme na hřiště a vždy, než se děti rozutečou, řeknou si pravidla, aby se nikomu nic nestalo. Začnou děti, učitelka je v závěru doplní. „Aby se nic nestalo, klouzačku dnes nevyužijeme.“ Společně odkrývají písek, a kdo pomohl, mohl si půjčit hračku z domečku. Když poprosily, dostaly auto, a kdo neposlouchal nebo křičel, tak musel počkat, až se děti prostřídají. Děti jezdily po silnici, kterou měly u školky na hřišti, pro trénování silničních pravidel. Chlapec s ADHD do dětí schválně narážel a bral jim auta, dokonce na pískovišti bořil dětem bábovičky. Někdy si pravidlo uvědomí.

Děti čekají v řadě na svačinu a chlapec lochtá kamaráda, kterému se to nelíbí. Vyřešení učitelkou: „Tak mu to řekni, že se ti to nelíbí“ a pošle chlapce na konec řady. Holčička nedosáhne pro čaj je daleko, děti chodí kolem a nepomůžou jí, dokud si jí nevšimne paní učitelka a podá jí ho. Chlapec se ptá paní učitelky: „Kam patří talíř?“ Ta mu odpovídá: „Podívej se, jak to dělají ostatní.“ Na obědě učitelka nandá polévku a děti by měly aspoň ochutnat. Druhé jídlo si jdou vystát k paní kuchařce a řeknou, kolik chtějí nandat. Když si sednou s jídlem ke stolu, mohou se přihlásit a učitelky dětem ještě odeberou, čeho chtějí míň. Talíř je pak pro děti na přidání. Zajímalo mě, proč se dětem ještě odebírá, pokud chtějí. Prý proto, že když vidí plný talíř něčeho, co nejí, tak nechtějí ani ochutnat. Naopak když vidí malou porci, ochutnají a poté si třeba i přidají. Holčička

sedí s kompotem u stolu poslední a pláče, dokud neochutná jednu kuličku vína, nemůže odejít od stolu. Nakonec ji snědla, tak ji učitelka pochválila. Po přečtení pohádky, kdy děti leží v postýlce, nemusí spát. Ke konci pustí děti, co nespí si hrát.

HOSPITAČNÍ ČINNOST

MŠ M1

věková skupina: 9 předškoláků a 15 dětí s odkladem školní docházky, 4 mladší

počet dětí: 23

Třída je obdélníkového tvaru. Ve školce se nachází 6 tříd. Mají podnětné prostředí pro trávení volného času.

Děti se ráno scházejí ve spodní třídě, hrají si tak s dětmi z jiných tříd. Při ranních hrách se nejvíce věnovaly hraní u stolečku a v kuchyňce. Chlapci si hráli s mašinkami. Do třídy chodí Ruska, která nastoupila poprvé do školky, nemluví vůbec česky. Pláče, když se jí stýská po mamince, ostatní děti jí utěšují, jiným se nelíbí ten pláč, tak nadávají. Poprvé nastoupil také romský chlapec, se kterým nejsou žádné problémy a chlapec naší národnosti, který má problémy v adaptaci. Holčička povídá o své lásce k pejskovi, jak ho má ráda a jak ho hladila a on ji za to škrábl. U dětí jsou oblíbené námětové hry. Pozorovala jsem hru na doktora, jak chtějí pomoci holčičce, která je jako nemocná, nebo pomoci s porodem a s péčí o miminko. Tonda vzal kamarádovi mašinku s vagónkami, nechce mu půjčit ani jeden. Některé děti mají bližší vztah s paní učitelkou. Holčička říká, že má ráda mačkání s paní učitelkou. Kreslí mi obrázek, abych na ní prý nezapomněla. V této třídě se také dělá společná docházka. Písni na klavír učitelka udává, že děti mají uklízet. Jedno dítě neuklízí, jen pozoruje, co je třeba uklidit.

Řízená činnost začala představováním dětí a vytleskání jmen. Všichni vytleskávají a snaží se. Jen kluk, který je nový v MŠ, se vůbec nezapojuje, sedí odděleně od kolektivu dětí. Paní učitelky se na něj moc zlobí a dávají špatnou adaptaci za vinu jemu. Dále navázaly na pravidla, která mají ve třídě určené. Povídají si o nich. Tonda kýchnul a už se opakuje pravidlo, aby se děti nenakazily, že musíme dávat ruku před pusou. Děti znají další pravidla, která by měla dodržovat. Např. neboucháme se, neubližujeme si, umíme poprosit. Zopakovaly si také části lidského těla a děti měly napodobovat cvik jednoho z dětí a všechny spolupracovaly bez problémů. Po zopakování se pustily do kreslení postavy učitelky následně vybarvení obrázku. Většina dětí kreslila mě. Na kreslení děti

připravily i ostatním pomůcky a daly se do práce. Děti se zajímaly o obrázky druhých, ptaly se, koho kreslí a že to mají pěkné. Jen jeden chlapec se smál kamarádovi, že nakreslil velkou hlavu postavě. Tonda vytrhl kamarádovi červenou pastelku, tak si chlapec musel dojít pro jinou. Paní učitelky nebyly přítomny pro děti a dělaly si svoji práci. Chlapec Kuba, co se špatně adaptuje, se opět nezapojoval, učitelky to rozzlobilo. Vytrhly mu jeho oblíbenou hračku, tak brečel dál.

Na vycházce: Děti se neumí správně zachovat ve styku s lidmi v okolí. Jedno z dětí: „Popeláři, fuj smrdí.“ O kousek dál upjatě sledují paní na vozíku. S dětmi jsme se vrátily na zahradu. Kuba si hrál s kolečkem a prý mu ho děti vzaly, tak brečel. „Budete se muset střídat“ řekla paní učitelka. Když se to nijak nevyřešilo, učitelky řekly ostatním, ať si kolečko nechají. Druhé kolečko měl romský kluk, který po chvíli přiběhl, že mu Kuba kolečko vzal. Řešení učitelkou: „Tak si to vyřešte.“ Romský chlapec šel a kolečko mu vytrhl, a tak Kuba zase řval. Učitelka: „to asi děti ví, jak si dneska zlobil“. Pak ho ještě provokuje jiný chlapec s kolečkem. Nakonec se zapojil s nimi do hry a společně vozily písek v kolečku. Jiná skupina dětí zadělává díru, prý aby do ní nikdo nespádl. Chlapec fandí kamarádům ve florbalu. Všímám si, jak se skupinka stará o miminko v kočárku, jako rodina.

Při svačince si děti ťukají na zdraví. Holčička z ciziny nechce chleba, učitelka se s ní snaží domluvit rusky. Oběd probíhá velmi klidně a příjemně. Děti si doprostřed stolu staví vázy. Polévku a pití nalévá učitelka u stolu a pro druhé jídlo si děti sami chodí. Děti musí sníst alespoň půlku. Holčička k paní kuchařce „dnes vám dávám jedničku“. Odpočinek začíná čtením příběhu a poté si děti berou knihy do postele.

HOSPITAČNÍ ČINNOST

MŠ S

věková skupina: převážně předškoláci

počet dětí: 12

Tuto soukromou školku tvoří 2 třídy mladších a starších dětí. Třída je velmi malá čtvercového tvaru. Zde se také nachází kuchyňská linka, kde se dětem připravují svačiny, a nandává oběd.

Po příchodu do školky se děti rozdělily na dvě skupinky a stavěly si z lega. Pěkné stavby si mohou nechat. Dobré vztahy se projevovaly takto. Holčička řekla kamarádce, že

má hezké tričko. „Dáš to tam prosím“ řekla jiná holčička, když chtěla pomoci něco uklidit. Děti zdraví kamarády, které přicházejí do školky. V této třídě jsem pozorovala i konflikty, kdy holčička brečela, že jí kamarád nechce půjčit kostku. Chlapec měl dvě, až když ho poprosila, tak se rozdělil.

V komunitním kruhu si děti povídaly o víkendových zážitcích a chlapeček povídal, že se do školky těšil. Odpověď učitelky: „my jsme se na tebe také moc těšily“. Aby činnost mohla pokračovat, musel se vyřešit konflikt mezi chlapci, kteří se kopali, a tak si měli říct, co se jim nelíbí. Děti vede velmi sešhraný tým pedagogů, mezi nimi i jeden učitel, který převážně vedl děti tento den. Jeho příprava se týkala přečtení příběhu o indiánech, každý si vymyslel své indiánské jméno. Pohybem ztvárnily indiánské práce. Následně podepsaly indiánskou přísahu. (Já Denisa přijímám indiánské jméno velký medvěd). A papír si ozdobily indiánskými znaky. Děti si podávají lepidlo, při tvoření.

Pobyt venku probíhá za každého počasí, většinou si chvilku pohrají na zahradě a pak se jdou projít. Pro pobyt venku zde mají vhodné místo, kde ani auta nejezdí. Některé děti jdou v klidu a ty vyprávěly zážitky, jak společně pomohly čertovi najít ocas. Ostatní se proběhnou a občas spolu i závodí. Závodila holčička s klukem, ale chlapec byl rychlejší. Holčička se urazila a brečela kvůli tomu, tak říkám, že každý je v něčem dobrý. Hned jsme našly, co by zase holčičce šlo lépe.

Před pobytem venku děti svačily ovoce. Před obědem se děti chytly za ruce, seděly v kruhu u stolu a poděkovaly za oběd matce Země. Když nesní polévku, nemohou si přidat druhé jídlo. Musí alespoň ochutnat. Oba chody dětem podávají na stůl, včetně pití.

Matko Země, tvá síla je ve mě, jídlo nám dáváš a za to náš dík.

Matko země – píseň z filmu Cesta do lesa

6.1 SHRNUTÍ POZOROVÁNÍ

V této kapitole shrnuji pozitiva, která fungovala v mateřských školách. Jednotlivé odstavce jsou uspořádány podle kritérií pozorování, které jsem uvedla na začátku 6. kapitoly.

Učitelka má své pracovní místo tak, aby viděla na všechny děti. MŠ by měla zajišťovat podmětčné prostředí ve třídách s dostatečným prostorem pro děti. Třída je pro dítě místem, kam rádo chodí, kde má své kamarády.

Učitelky by se měly během ranních her občas zapojit do hry dětí, vytváří se tak lepší vztahy dětí k učiteli. Učitelka dovoluje dětem zamávat rodičům. Využívá zvoneček nebo jiný signál, po kterém děti společně začnou uklízet. Dělat společně se staršími dětmi docházku, jako probíhala v městských školkách.

Když učitelky táhnou za jeden provaz je to velmi pozitivní pro klima ve třídě, pro pocit bezpečí a jistoty u dětí. Učitelky by měly mít nastavená pravidla, kterým děti rozumí. To je velmi důležité, aby třída mohla fungovat, pak je každodenní život v MŠ a spolupráce s dětmi jednodušší. Pravidelný režim dne se také odráží v chování dětí. Ale i přesto se to neobejde bez konfliktů. Denně se učitelka setkává s konflikty a společně s dětmi je musí řešit. Lidé si myslí, jak je práce v mateřské škole jednoduchá. Ten, kdo se tomu věnuje, ví, že se mýlí. Učitelka by měla dávat dítěti možnost volby pro hru a některé činnosti. Cvičení by mělo probíhat před jídlem, alespoň chvíli každý den. Učitelka mluví na děti klidným hlasem, tím docílí, že jsou děti klidné při řízené činnosti. Např. v MŠ V2 učitelka na děti šeptala při zadávání úkolu a děti poslouchaly s napjatýma ušima. Při hře lze občas vystřídat všechny děti, když zapojím v jednom kole holky a ve druhém všechny kluky. Také je dobré mít hospodáře, které učitelka spravedlivě mění. Děti se tak vystřídají při pomoci s úklidem, péčí o stoly, možnost jít první na procházce a být první vybrán ve hře. Učitelka by se měla snažit děti stmelovat a naučit je vážit si a respektovat sebe navzájem. Pomoci začlenit se novým dětem do kolektivu. Učitelka by v žádném případě neměla upozadřovat, ani upřednostňovat žádné z dětí. Učitelka vytváří pravidla společně s dětmi. Není důležité mít pravidla ve třídě vystavená, i když je to přínosem. Důležité je, že pravidla ve třídě fungují.

Učitelka bere děti ven každý den, při vycházce se s dětmi věnuje pozorování okolí a mluví s dětmi o tom, co vidí, a co se kolem nich děje.

Dát možnost výběru určité stravy a také množství. Vést děti k samostatnosti, k hygienickým návykům a k úctě k jídlu. Nenutí děti vše sníst, ale motivuje je k tomu, aby něco snědlo. Velmi se mi líbilo děkování za oběd, jako u V1 a S. Učitelka nenutí děti po krátkém odpočinku do spaní a ležení, když se jim nechce.

7 ANALÝZA ROZHOVORŮ UČITELEK MATEŘSKÝCH ŠKOL

Učitelky měly stejný názor na období, kdy se nejčastěji věnují pravidlům a to zásadně na začátku školního roku, kdy přijdou děti do školky. Věnují se pravidlům denně a neustále. Pravidlům se věnují ve třídě, v šatně, na chodbě, před pobytem venku. MŠ M2 každý den venku, než se děti rozutečou, si opakují pravidla. Nejdříve určují děti, poté je doplní paní učitelka. Např.: s klackem neběháme, stojíme tak, aby na nás viděla paní učitelka, neubližujeme kamarádovi. Učitelka dětem určí prostor pro volný pohyb při pobytu venku. Na konci cesty, kde začíná křižovatka, se zastavíme. Při pobytu na zahradě se zaměřuje na pravidla spojené s počasím, dnes nevyužijeme skluzavku, protože pršelo a klouže to. Při bobování z této strany budeme stoupat na kopec a z této pojedeme dolů, apod.

U otázky jakým způsobem jsou vytvářena pravidla, a kdo všechno se na nich podílí, se shodly učitelky ze tříd předškoláků. V M1 a V1 si pravidla tvořily hlavně děti a učitelka je k tomu vedla, aby věděly, co, proč, a jak mají dělat. Tvoření pravidel probíhalo slovně a u V1 postupně přidávaly další nedodržovaná pravidla. Např., že nožičky nejsou na kopání a ručičky na bouchání, protože je ve třídě největší problém ubližování. Podle V2 a M2, kde jsou mladší děti, prý záleží na věkové skupině dětí. U mladších dětí pravidla vytváří sama učitelka a slovně předává informace dětem. Obě učitelky povídaly o svých zkušenostech se staršími dětmi. Pravidla, která děti poruší, si samy nakreslí a spolupodílí se na vytváření a zdůvodnění pravidel. Učitelka z M2 udává příklad pravidel, kde se zdůvodňují pravidla. Např. při pobytu venku *„Já vidím tebe a ty vidíš mě. Proč? Abych ti mohla pomoci. Proč se nezavírají dveře v umývárně, když tam jsme? Abychom o vás věděli. Do koupelny jdeme pomalu.“* Dítě netrestáme, vrátíme ho a zeptáme se *„Co si udělal špatně? Běžel jsem rychle, proč se to nesmí?“* Dáme mu možnost nápravy. V soukromé školce se na pravidlech domluví a shodne tým pedagogů a na základě toho pravidla předávají dětem. Nemají na vytváření pravidel určenou dobu. V průběhu dne kdy konflikt nastane, si povídají, jak se k sobě správně chovat.

Proč se pravidla vytvářejí? Na tuto otázku ocituji každou výpověď učitelky zvlášť, protože si myslím, že každý by měl stejný názor, ale každý bere odpověď z jiného pohledu. M1: Aby věděli hranice, co smí a nesmí, kvůli bezpečnosti, hlavně jejich i jejich věcí. M2: Aby nedošlo ke zranění, aby se dětem dobře žilo ve společnosti dalších lidí, aby se jim

vytvářely hodnoty, aby jim bylo dobře v kolektivu, protože vzájemný respekt je hezká společnost dětí. Do budoucnosti je to s pravidly lepší ve společnosti. Bez pravidel by děti ve škole nerespektovaly učitelku, nevěděly by, že musí po sobě uklidit. V1: Jsou důležitá k tomu, aby kolektiv fungoval společně dohromady, abychom byli spokojení a bylo nám spolu dobře. Když jednotlivec přijde do kontaktu s ostatními, může někomu narušit jeho osobní svobodu. V2: No proč? Všichni bychom se tady... Bez pravidel to není myslitelný v MŠ, kvůli velkému počtu dětí. Jistá pravidla se v lidské společnosti musí dodržovat. Začínáme od nejmladšího věku, kde jsou jednodušší pravidla a s věkem se pravidla nabalují a přidávají. Předškoláci mají nejvíce pravidel. S: Máme pocit, že školka je instituce, která by měla dát dětem nějaká morální pravidla. Měla by je do života připravit na to, jak se chovat slušně.

Tento školní rok se třída S seznamovala s pravidly pomocí bloku kamarád. Jsou to pravidla, která u nich platí pořád. Spíše si na pravidla hrají, než pracovat s obrázky. Jeden s učitelů hraje poslušného a druhý neposlušného. Při seznamování s kamarády si říkají, jak se k sobě budou chovat a co budou ve školce dodržovat. U tříd V1 a V2 se děti také seznamovaly s pravidly slovně a názorně. U předškoláků se připravují na školu a hlásí se, když chtějí něco říct. Do třídy V2 přišla učitelka později, vyprávěla o tom, jak se spolu s druhou učitelkou bavily o nakreslených obrázcích. Práce s dětmi navazuje na pravidla, která děti znají z domova. Učitelka dětem musí být příkladem, umí také poprosit a poděkovat. U menších dětí v M2 začínají individuálně při hrách, kdy vysvětlují např., že si nebereme hračky, zeptáme se kamaráda, když si s ním chceme hrát. Také se s pravidly seznamují skupinově. V M1 nejčastěji volí příběhy, nebo vyprávění vlastní zkušenosti a hry.

Děti rozumí pravidlům, pokud jim jsou jednoduše podaná vzhledem k jejich věku. Ve všech třídách děti pravidlům porozuměly, jinak by nevěděly, jaké mají meze. Jinak by nevěděly, jak se třeba chovat mimo školku. Učitelka z třídy M2 vysvětluje, že pravidla dodržují, pokud je to tak i doma. Bezládí nastává u problémových dětí, když to doma funguje jinak, než ve školce. Musíme je vrátit a vysvětlit jim, jak je to správně. Hlavně chválíme, oni za to nemůžou, jak to doma mají. Někdo je jedináček a neumí se třeba podělit o hračky, rozdělit se o dobrotu, ale v MŠ se hodně rychle učí. Ve třídě V2

pravidlům porozumí, ale přesto vědomě nebo nevědomě ublíží, proto se to musí hned řešit a nepřecházet.

Pravidla ve třídě mají vystavená jen ve třídě V2 (viz příloha č. 3). Děti jim rozumí a při porušení na ně učitelka odkazuje. Pravidla jsou nakreslená a popsána rukou paní učitelky. Ve V1 by učitelka pravidla ještě ráda s dětmi udělala. U mladších M2 učitelka tvrdí, že se vystavují jen u předškoláků, kdy si je děti sami nakreslí, není to vždycky pravidlem. Naopak u předškolních dětí v M1, učitelka říká, že by měla být vystavená spíš u mladších dětí.

Denně se vrací k pravidlům v různých situacích a při akcích a výletech. U menších je to převážně ohleduplnost u starších kázeň a bezpečnost. Záleží také na počtu dětí, čím více dětí, tím se více vracejí a opakují pravidla.

Pravidla, které děti nejčastěji nedodrží, jsou: braní hraček, strkání a žalování, předhánění se a vychloubání u M1. Dělení se, fyzické násilí (situaci řešíme pusinkou, ne rukama a nohama) u S. Předbíhání, dravost, občas ublížení u V1. Bezpečnosti na patře, kde se mohou strčit zezadu, protože nepředvídají u M2. Umýt ruce po záchodu a vědomé ublížení kamarádovi, které se řeší i vyloučením ze hry a posazením ke stolečku, kde si prohřešek uvědomí u V2.

Pravidla, která se naopak nemusí zmiňovat, jsou: samostatné řešení problému, v návaznosti na pravidlo „kamarádíme se všema“ u M1. Režim dne, ví, co přijde potom. Je připraven na další činnost u S. Sprostý slova, která se používají jen v přítomnosti jednoho chlapce u V1. Poděkovat, poprosit a pozdravit u M2. Není žádné ke zmínění, od každého se opakuje nějaké u V2.

Pravidla musí být sjednocena a na základě toho představena dětem. Kdyby každá z učitelek měla jiná pravidla, děti by v tom měly nepořádek. Bez sjednocení by práce neměla žádné výsledky. Měly by mít i stejné způsoby trestání a dovolování, děti jsou chytré a mohou toho využít. Protože jsou pravidla všeobecně daná, tak se v M1 nemusí společně domlouvat. Ve V1 se úplně neshodují. Např. v přístupu učitelky k dítěti, kdy by kolegyně přistupovala jinak, s pevnější rukou.

7.1 ANALÝZA ROZHOVORŮ S DĚTMI NA TÉMA PRAVIDLA

Abych mohla sledovat výsledek ze všech úhlů pohledu, zvolila jsem více zdrojů pro mé výzkumné šetření. Jedním z nich byl i rozhovor s dětmi. Vybraným dětem ze třídy jsem položila otázky ohledně vytváření pravidel a děti na ně odpovídaly. Pouze u tří školek jsem rozhovor využila. Použité otázky najdete v příloze č. 2.

MŠ V2

Někdo řekl, že pravidla ve třídě nemají, jiní naopak, že ano. Ví, že si bez dovození nemají brát hračky. Musí se nejdříve zeptat paní učitelky. Znájí pravidla správného chování ke kamarádovi, chovat se k sobě hezky, nestrkat, ani nekopat a omluvit se, pravda je občas jiná. Některé z dětí si vzpomnělo, že na šňůře mají vystavená pravidla a dokážou vysvětlit, co pravidlo na obrázku znamená. Nesmějí běhat, jinak by se jim něco mohlo stát. Podle pravdy říkaly, že pravidla a obrázky vymyslela a nakreslila paní učitelka sama. Pravidla prý všechny děti dodržují, až na Davida a to mi odpověděly tři skupinky dětí ze stejné třídy. David děti bouchá, ale děti už jsou prý zvyklé a nic je nebolí. Nejradši by ho daly do jiné třídy, kde jsou také zlobivé děti. David, chlapec, o kterém děti mluvily, odpověděl, že všechny děti pravidla dodržují. Děti naopak ví, kdo je ve třídě hodný. Holčička řekla: „Adámek nezlobí, protože je to můj kamarád.“ Kdyby děti nedodržovaly pravidla a zlobily by, tak by někdo mohl být smutný i paní učitelka. To je náznak prosociálního myšlení vůči paní učitelce.

MŠ M2

Pravidla ve třídě mají, nemůžou křičet, nosit plyšáky do patra, ani lítat, když jsou najezení. Ví, že se slušně chováme ke svým kamarádům, neubližujeme si, neštípeme ani nekoušeme se navzájem. Žádná pravidla ve třídě vystavená nemají a pravidla žádné nevymslely. V této třídě pravidla nedodržuje jenom Páťa. Holčička mi vysvětlila: „Už nezlobí, protože má bacily. Zlobí a lítá, když má plné břicho a nemá kousat děti. Učitelka ho dá ke stolu, když zlobí.“ Dětem by se nelíbilo, kdyby pravidla nebyla, protože se nemůže křičet a bolely by je uši. Kdo lítá by mohl spadnout, uklouznout na hračce.

MŠ M1

Ve třídě pravidla mají. Pravidlo, které je napadlo, jako první je, že nesmí mluvit při spaní. Ale prý všichni mluví, když ví, že za chvíli mají vstávat. Hezky se chováme ke kamarádovi. Pravidla ve třídě nemají vystavená. Pravidla vymyslela paní učitelka a děti prý taky vymyslely pravidlo. Chlapec: „Kdyby tu paní učitelka nebyla, tak by to tady bylo lepší. Kdyby tady bylo všechno hezký a bylo by tu spoustu hraček, tak bychom si mohli spolu všichni hrát. Kdyby tu byla velká místnost a velká hromada písku, to by bylo super.“ Ve třídě prý někdo pravidla nedodrží. Holčička dokonce přiznala na sebe, že povídá při spaní. Děti porušují např., že chodí k paní kuchařce a do kuchyně, i když nesmí. Hodně důležité je aby se pravidla dodržovala. Holčička: „Pravidla jsou důležitý, protože abychom se naučily všechno dělat. A všichni mi říkají, že mám spát a spát.“

8 REALIZACE INTEGROVANÉHO BLOKU

Realizace integrovaného bloku proběhla v měsíci leden 2018. Realizace se týkala na úvod příběhu (vzor příběhu viz příloha č. 4), ve kterém byly běžné konflikty vznikající mezi dětmi. Ze zpracování výsledků pozorování jsem v každé třídě vybrala konflikt, který se mi zdál být závažný. Konflikty jsem zasadila do příběhu, který vypráví o chlapci, jehož jméno vybírám tak, aby nebylo v dané třídě. Čili žádné z dětí si nespojí konflikty se sebou. Jednotlivé situace jsme si s dětmi rozebraly, a pokud to šlo, zdramatizovaly jsme situaci stejně, jako v příběhu s rozlišením záporné postavy šátkem. Šátek pomáhá tomu, že dítě hraje hru v roli, nespojuje si pocity ani činy s hlavní postavou. Zamýšlíme se, jak by se měl chlapec zachovat, aby chování bylo vhodné a vyhovovalo všem a všemu. Poté zahrajeme situaci správně. Příběh je zakončen pozitivně. Chlapec se ze situací polepší a uvědomí si, že by mohl o své kamarády přijít.

Dále jsem do realizace integrovaného bloku zasadila činnosti s podporou spolupráce, tolerance, vzájemné interakce mezi dětmi, kooperace, prosociálního chování k živému i neživému.

MŠ V2

věková skupina: 3,5-4 roky

Počet dní k realizaci: 5

konflikty, které vznikaly mezi dětmi:

1. Příklad do školky- nepozdravení učitelky
2. Volná hra- přetahování o hračku
3. Volná hra- nepustil kamarádku k hraní
4. Pobyt venku- nevhodné chování k živým tvorům
5. Cesta do MŠ- úmyslné ublížení kamarádovi
6. Odpočinek- rušení při spaní

(obrázky k příběhu s podporou prosociálního chování viz příloha č. 5a)

(týdenní příprava v MŠ V2 viz příloha č. 6) Ranní hry si děti vybraly samy. Při ranních hrách jsem nabídla skupinovou práci „papír přátelství“, kdy děti obtiskly svoji dlaň a různě míchaly barvy své s nanesenou barvou kamarádů. Před svačinkou děti každý den cvičí, pro posílení přátelství jsem zvolila cvičení ve dvojicích. Cvičily jsme se srdíčky, které

si děti samy vybarvily. Další cvičení bylo motivované plyšáky. Následně s nimi hrály různé hry, kde se učily půjčovat hračku, chránit ji, pečovat o ni a hledat společné znaky. Do týdenního plánu jsem zařadila hry na Mrazíka a čertíky, kde jsou jasné znaky prosociálního chování. Při hře na lepidlo se děti při zastavení hudby musely co nejrychleji spojit určenou částí těla. Vybarvená srdíčka jsme využily pro různé aktivity. Jednou z her byla modifikovaná „Hra na Peška“. Kolem kruhu obcházel dítě s říkankou: Kamarád jde okolo, drží srdce, pro koho? Kdo se na něj usměje, tomu srdce daruje. Druhou aktivitou bylo předání/darování srdce kamarádovi, se slovy mám tě rád. Zařadila jsem velmi pozitivní báseň „kamarád“. Pro rozvoj spolupráce jsem využila padák. Při první aktivitě děti držící stejnou barvu musely podběhnout pod padákem a vyměnit si místa. U druhé činnosti měly za úkol udržet pohybující se míč na padáku. Závěrem hraní s padákem bylo úkolem uhodnout, koho jsem pod padák schovala. Děti si vyzkoušely vést se ve dvojici a dokázat pomocí doteku vést kamaráda správným směrem. Vyzkoušely si ve dvojici vést tužku a společně nakreslit obrázek. Během mého pobytu v MŠ jsme společně oslavily narozeniny jednoho chlapce.

HODNOCENÍ PRÁCE

Po přečtení příběhu jsme rozebíraly, jak se měl chlapec správně zachovat. Pozdravily jsme se s kamarády po kroužku, aby nikdo z dětí nezapomínal. Děti se dramatického předvedení dobře zhostily a s rolí zlobivého chlapce se neztotožňovaly. Do skupinové práce se děti s chutí zapojily dobrovolně. Vznikl pěkný obrázek, který si děti přály vystavit. Některé cviky ve dvojici byly příliš náročné a děti je nemohly zvládnout. Plyšáky si děti přinesly své, a proto k hračce měly bližší vztah. Bylo vidět, že je to pro děti něco nového cvičit s plyšáky. Následující aktivita, kdy jsem hrála čaroděje a děti měly zachránit svého plyšáka, byla velmi prožívaná všemi. Některé to vtáhlo mimo realitu a nedokázaly svého chlupatého kamaráda zachránit, dokonce jedna holčička plakala. Naštěstí ostatní děti pomohly a vysvobodily i ty ostatní. Překvapilo mě, jak si děti dokázaly bez problémů půjčit svoji hračku. Úkol probíhal, že děti chodily po prostoru a s kým se potkaly, tak se pozdravily a vyměnily si hračku. Vysvobozovací hry děti velmi bavily, já byla mrazíkem a děti si navzájem pomáhaly, vždy vysvobodily zmrzlého kamaráda, i když se během jiných činností tolik nepřátelí. Děti v této třídě rádi tancují ve skupině, tak byla hra na lepidlo vhodná. Slepování částí těla jim šlo bez problému, vždy se poradily, jestli si

k tomu sednou, nebo stoupnou zády. Předělaná hra na Peška neměla moc prosociální význam, protože to byla honička, kdo je rychlejší pouze říkanka odpovídala mému záměru. Moc pěkné bylo, že děti dokázaly říci svému kamarádovi: mám tě rád, ale na některé děti se ani nedostalo, proto bych příště zvolila způsob, kdy se srdce dostane všem do ruky. Báseň kamarád, to je ten, který mě má rád, byla upoutávající pro děti. Když byly moc rušný, básničkou se zklidnily. Využila jsem ji i při konfliktu, kdy došlo k ubližování. Aktivity s padákem prožívaly s napětím i za ostatní děti, sledovaly, jestli to stihnou doběhnout, nebo jestli stihnou zvednout padák, aby míč nespádl. Děti nejprve nedokázaly včas uhodnout, kdo je schovaný, typovaly i nemocné děti, pak ale si zapamatovaly tváře a lépe určovaly nepřítomnost. Kreslení ve dvojici se dětem dařilo, vždy se jeden musel ujmout tužky a druhého vedl. U jedné dvojice to bylo obtížné, protože jeden z chlapců nechtěl spolupracovat.

MŠ V1

věková skupina: předškoláci a děti s odkladem školní docházky

Počet dní k realizaci: 1

V této třídě jsem vybrala tyto konflikty:

1. Řadění do dvojic- přetahování o kamaráda
2. Procházka- chtějí jít první, předbíhání
3. Pobyt venku- nevhodné chování k živým tvorům

(obrázky k příběhu s podporou prosociálního chování viz příloha č. 5b) Denní přípravu jsem motivovala zimním ročním obdobím. Využila jsem krabičky pro výrobu lyží, které děti polepily barevným papírem. Při řízené činnosti děti lyžovaly ve dvojicích. (Viz příloha č. 7) Po jízdě na lyžích jsme si zahrály hru „Sněhulák“. Podle počtu slabik v pojmech symbolů zimy, děti tvořily skupiny. Pro zahřátí rukou se děti ve dvojicích masírovaly krémem. V zimě se děti rády dívají na pohádky, proto jsem vybrala aktivitu, kde se musely najít v roli pohádkové postavy. Dvojice pohádkových postav jsou velkými kamarády. „Jak se chováme ke kamarádovi, k někomu, koho máme rádi?“

HODNOCENÍ PRÁCE

Situaci předbíhání bych příště jen probrala s dětmi a nehrála. Děti napadalo, co udělat s hlemýžděm, aby byl v bezpečí. Při ranní činnosti děti společně nalepovaly,

připravovaly se na „jako“ závody a jelikož to chtěly mít obě skupiny stejné, dávaly stejné barvy a podávaly si je. Myslela jsem, že jim bude dělat problém sjednotit nohy, ale u žádné dvojice k tomu nedošlo. U spojování slabik si nejprve společně spočítaly, kolik jich slovo má, poté se spojily. Při mazání krémem jeden chlapec nechtěl být masírovaný, když viděl, jak je to kamarádovi příjemné chtěl také namasírovat ruce, dokonce i namazat čelo. Děti pohádkové postavy znaly, proto se velmi rychle našly se svojí dvojicí. Děti odpovídaly na otázku: nekopeme se, Haničku, nešťoucháme, Barunku, Davídka, nezlobíme.

MŠ M2

věková skupina: 3-4 roky

Počet dní k realizaci: 1

konflikty, které vznikaly mezi dětmi:

1. Hraní na pískovišti- bourání výtvoru z písku
2. Stolování- nepomůže s podáním pití

(obrázky k příběhu s podporou prosociálního chování viz příloha č. 5c) Děti se ocitly na moři a jejich úkolem bylo vejít se na vor, který se postupně zmenšoval. Na voru dopluly na ostrov, kde se společně snažily přežít. Jelikož se děti jakoby neznaly, zahrály si hru „Ping pong“. V kruhu děti posílaly otázku vybranému kamarádovi, který na ní musel odpovědět. Společně postavily z kostek obydlí, ve kterém našly úkryt. Pro upevnění přátelství, jsem děti naučila píseň „Kamarád“ s pohybem (viz příloha č. 8). Závěrem jsme rozebíraly otázku „Kdo je to kamarád?“

HODNOCENÍ PRÁCE

S pomocí děti dokázaly zahrát situaci číslo dvě. Vždy zatleskaly tomu, kdo zahrál situaci. Děti se snažily, co nejvíce namačkat, aby se na vor vešly všechny děti. Při pokládání otázek, se děti mohly zeptat na cokoliv, většinou to bylo: „Máš zvíře? Máš sestřičku? Máš rád jablíčko? Děti rozvíjela hra stavění věže, vymýšlely, že tam dodělají most, okna, komín. Věřily, že to zvládnou lépe než děti z jiných tříd, když mají věž ve svém názvu třídy. Na pohyb při písni kamarád si nejprve vybraly dvojici samy, poté jsem je náhodně dala do dvojic a ve spolupráci dětí se nic nezměnilo. Na otázku, kdo je to kamarád odpovídaly: kdo pomůže, je hodný, nezlobí děti, David.

MŠ M1

věková skupina: 9 předškoláků a 15 dětí s odkladem školní docházky, 4 mladší

Počet dní k realizaci: 1

konflikty, které vznikaly mezi dětmi:

1. Volná hra-nechtějí si hrát s uplakaným
2. Kreslení postavy- výsměch kamaráda

(obrázky k příběhu s podporou prosociálního chování viz příloha č. 5d) Navázáním na příběh děti vařily lektvar proti zlobení. S dětmi jsme vyprávěly příběh „O veliké řepě“, kdy pomocí spolupráce všech dětí vytáhly řepu ze země. V následné aktivitě se děti proměnily v babku a dědka a naučily se tancovat mazurku. Protože rodina a zvířecí kamarádi dokázali pomoci dědečkovi vytrhnout řepu, zvolila jsem otázku pro rozbor „S čím se dá ještě pomoci druhému?“

HODNOCENÍ PRÁCE

Děti prožívaly příběh, hlavně konflikt s chlapcem, se kterým si nechtěly děti hrát. Děti by to vzaly mezi sebe, když situaci hrály správně. Do lektvaru děti daly, aby už byl Filip hodný, aby nikoho nebouchal, aby si se všema hrál, aby se nikomu nesmál. U převyprávění pohádky se vzájemně poslouchaly a doplňovaly. V dramatizaci pohádky se chtěly vystřídat a zahrát si jinou roli. Když chtěly stejnou roli dvě děti, dokázaly se domluvit, kdo si ji vezme. Děti bylo málo, proto jsem dokázala zabavit a zapojit do hry všechny. Líbilo se jim být ve dvojici holka kluk, také jsem je vystřídala, aby si zkusila jiná dvojice být spolu. Odpovědi dětí na otázku: pomoci mamince nakoupit, uvařit, uklidit hračky, na zahradě.

MŠ S

věková skupina: převážně předškoláci

Počet dní k realizaci: 1

konflikty, které vznikaly mezi dětmi:

1. Volná hra-braní hraček
2. Volná hra- dělení se
3. Řízená činnost- kopou se

(obrázky k příběhu s podporou prosociálního chování viz příloha č. 5e) Při ranních hrách si děti nakreslily smajlíky. Po příběhu, který skončil pocity štěstí a radosti, jsem navázala tématem RADOST. S dětmi jsme hrály hru se stejným názvem radost podle Hany Švejdové. Vnější kroužek dětí šel jedním směrem a vnitřní kroužek opačným směrem. Děti společně říkaly říkanku: Chodí radost z města k městu, ke každému najde cestu. Kde jsou lidé laskaví, tam se radost zastaví. Tam, kde se zastavily, pohladily kamaráda, který stál nejbližší. Následně jsme rozebíraly otázku: „Kdo a jak mi může udělat radost?“ Mluví ten, kdo drží smajlíka. Radost můžeme cítit i při tancování, proto jsem děti naučila taneček „labada“. Šťastný je i slon, když se může jít po dešti rochnit v blátě. Příběh o sloníkovi byl spojen s masáží, kterou si děti ve dvojici na zádech dělaly.

HODNOCENÍ PRÁCE

Situace jsme nehrály, jen diskutovaly a děti se problému dobře zhostily. V MŠ bylo mnoho dětí nemocných, proto mi spojili dvě třídy dohromady. Z druhé třídy přišly i malé děti, které jsou mladší než 3 roky. Práce se mi tím zkomplikovala a velkou oporou mi byla pomoc učitelky. Starší děti si to nemohly tolik užít, protože malé mnohdy potřebovaly čas a pomoc. S básničkou se vypořádaly pouze starší děti a se vším se snažily pomoci malým. U stolečku jsme si odpověděly na otázku ohledně radosti. Odpovědi: maminka když mi dá rohlík, nebo jablíčko, když dostanu dárek a paní učitelky, když děti hezky papají ovoce ke svačině. Taneček labada byl dlouhý, děti vymýšlely, za co se ještě můžeme chytit v kroužku. Motivovaná masáž byla dětem příjemná od kamaráda a mladším dětem jsme pomohly s masáží my.

ZÁVĚR

V teoretické části jsem shromáždila informace v oblasti socializace, prosociálního chování a pravidel a potřeb u předškolního dítěte. Tyto poznatky pro mne byly přínosem a pomocí k vypracování výzkumného šetření.

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo vyzorovat a zjistit, jak moc se pravidlům ve třídách věnují, jestli mají děti problém s dodržováním. Jaké vztahy a přístupy k sobě chovají děti navzájem a také učitelka k dětem. Jelikož mi školky umožnily nahlédnout do vybraných tříd, cíle jsem naplnila. Setkala jsem se s případy, kdy učitelka nepoužívala efektivní komunikaci, čili se nechovala prosociálně k určitým dětem. Pravidlům se věnují v průběhu dne v konfliktních situacích nebo prostřednictvím IB. Každý den se učitelky setkávají s konflikty. Nejčastěji se týkaly komunikace mezi dětmi.

Chtěla jsem zjistit, zda se ve třídě u dětí kromě konfliktů objevují i situace s prosociálním chováním, které jsem pomocí integrovaného bloku chtěla podpořit. Pomocí realizace bylo mojí snahou pozitivně ovlivnit chování dětí k lidem a vrstevníkům kolem sebe. IB obsahoval příběh, kde jsem nastínila situace s konflikty dětí, které se odehrály při mém pozorování. U dětí jsem chtěla najít cit a empatii k ubližovanému jedinci v příběhu. Tohoto cíle jsem u některých dětí dosáhla ve chvíli, kdy jsem příběh četla. Děti si uvědomovaly důsledky konfliktů. Například, že někdo z toho může být smutný, že to někoho může bolet, že by se nám to také nelíbilo. Po realizaci se počet konfliktů snížil. Některé konflikty se ale opakovaly. Každý z dětí má své oblíbené i neoblíbené kamarády. S některými si hrát chce a s některými ne. S někým za ruku jít chtějí, s někým zase ne. Pouze při řízených hrách jsou děti vnímány jako kolektiv, a v té chvíli se můžeme snažit o jejich stmelení a vzájemnému respektování, fungování třídy jako celek. Myslím si, že je velmi důležité v MŠ zavádět přednostně aktivity s prosociálním chováním. Není to jen součástí IB, který trvá jeden týden.

RESUMÉ

Při zpracovávání teoretické části jsem se zaměřila na předškolní věk, ve kterém je důležité stanovovat pravidla, uspokojovat potřeby a podporovat vzájemné prosociální chování dětí. Vysvětluji pojem efektivní komunikace, kterou by měli učitelé používat. Správný přístup ve vztahu k dítěti je pevný základ, který dává dětem vzor chování. Z toho se odvíjí vzájemné chování dětí.

Tato bakalářská práce pojednává o problematice, kdy se dítě bez hranic a pravidel může dostat do konfliktu s druhými, a proto je nutné uplatňovat prosociální činnosti, které mohou snížit počty konfliktů. V praktické části jsem prostřednictvím rozhovoru a pozorování došla k tomu, jak pravidla ve vybraných třídách fungují, a s jakými mají děti problémy s jejich dodržováním. Nejčastějším problémem byla komunikace dětí. Důležitá je spolupráce a sjednocení pravidel MŠ a rodiny. Pomocí realizace IB, který obsahoval příběh, jsem u dětí dospěla k uvědomění si důsledků konfliktů, které se ve třídě mohou stát. Děti ví co je správné, přesto se některé konflikty stávají nadále.

In the theoretical part, I focused on preschool age in which is important to set rules, to satisfy the needs and to promote prosocial behavior of children. I explain the concept of effective communication which teachers should use. The right attitude to a child is a solid basis which gives children a model of behavior. This is how the children's behavior evolves.

This bachelor thesis deals with problems where a child without boundary and rules can come into conflict with others and therefore it is necessary to apply prosocial activities which can reduce the number of conflicts. In the practical part, through interviewing and observation, I came to the fact how the rules in the selected classes work and with which rules children have problems. The most common problem was child communication. A cooperate and unify the rules of the kindergarten and the family is important. Through the fruition of the IB, which included the story, children realized of the consequences of conflicts which may become in the classroom. Children know what is right, yet some conflicts still happen.

SEZNAM LITERATURY

CLOUD, Henry a John Sims TOWNSEND, 1999. *Děti a hranice: proč ve vztahu k dětem budovat hranice?* Praha: Návrat domů. ISBN 80-7255-002-0.

KAUFMANNOVÁ-HUBERT, Gertrud, 1998. *Děti potřebují rituály*. Praha: Portál. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-203-3.

KLENKOVÁ, Jiřina a Helena KOLBÁBKOVÁ, 2013. *Diagnostika předškoláka – správný vývoj řeči dítěte*. Vyd. Praha: McGraw-Hill ISBN 859-40-4225-026-1.

KOPŘIVA, Pavel, 2008. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Kroměříž: Spirála. ISBN 978-80-904030-0-0.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa, 2014. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa, 2005. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-0852-3.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.

MATĚJČEK, Zdeněk, 2017. *Rodiče a děti* Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-797-7.

MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ, 2015. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Třetí vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0977-5.

Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada publishing, a.s.

PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ, 2013. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0495-4.

ROGGE, Jan-Uwe, 2005. *Rodiče určují hranice*. Praha: Portál. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-990-9.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina, 2017. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický. ISBN 80-87000-00-5.

STOPPARD, Miriam, 1992. *Otestujte své dítě, aneb, Jak objevit a rozvíjet schopnosti svého dítěte*. Martin: Neografie. ISBN 80-85186-49-7.

SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ, 2011. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0020-8.

SVOBODOVÁ, Eva, 2010. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe. Nahlížet - nacházet. ISBN 80-86307-39-5.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona, 2009. *Komunikace mezi rodičem a dítětem: styly a techniky komunikace, komunikace rodiče ve vztahu k dítěti, vývojová období dítěte, komunikace v náročných situacích*. Praha: Grada. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2698-4.

WILDOVÁ, Rebeca, 2010. *Svoboda a hranice, láska a respekt: co od nás děti potřebují*. Praha: DharmaGaia. Šťastné dítě (DharmaGaia). ISBN 978-80-7436-005-3.

ZELINOVÁ, Milota, 2007. *Hry pro rozvoj emocí a komunikace: koncepce a model tvořivě humanistické výchovy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-197-6.

PŘÍLOHY

1) Okruhy otázek polostrukturovaného rozhovoru

V jakém období se nejčastěji věnujete pravidlům?

Jakým způsobem jsou vytvářena pravidla a kdo všechno se na nich podílí?

Proč vytváříte pravidla?

Jakou formou se děti seznamovaly s pravidly tento školní rok?

Jak děti porozuměly pravidlům?

Máte pravidla ve třídě vystavena? Kde a čeho se týkají?

Jak často se k pravidlům vracíte?

S jakými pravidly mají děti potíže při jejich dodržování?

Jaká pravidla naopak nemusíte vůbec zmiňovat?

Vytváříte stejná pravidla jako kolegyně? Co proto děláte, aby byla pravidla sjednocená?

2) Okruhy otázek položené dětem:

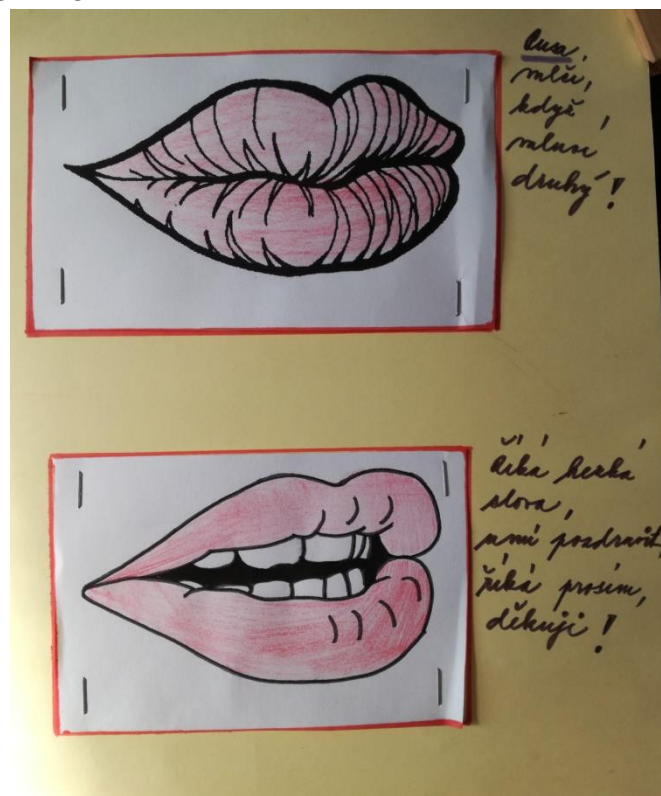
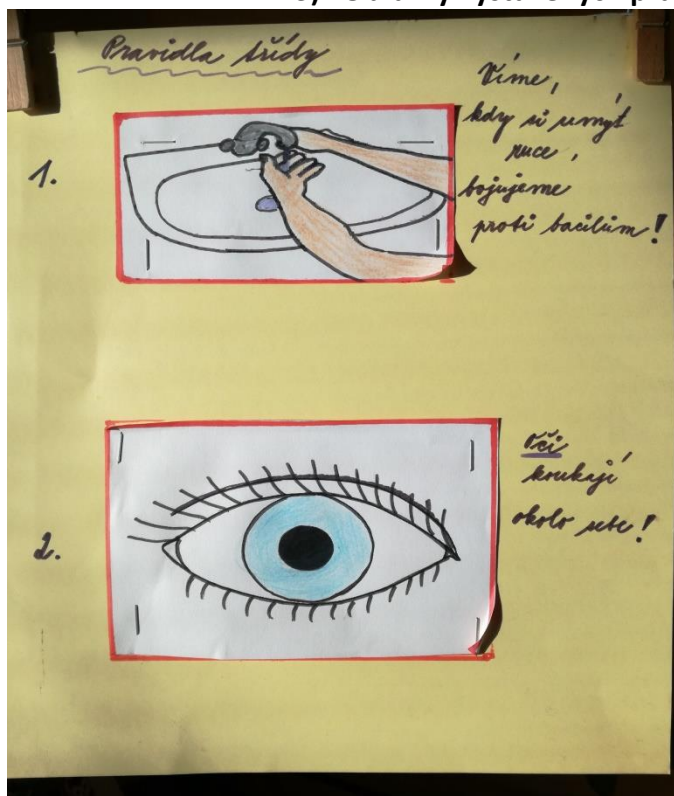
Máte nějaká domluvená pravidla?

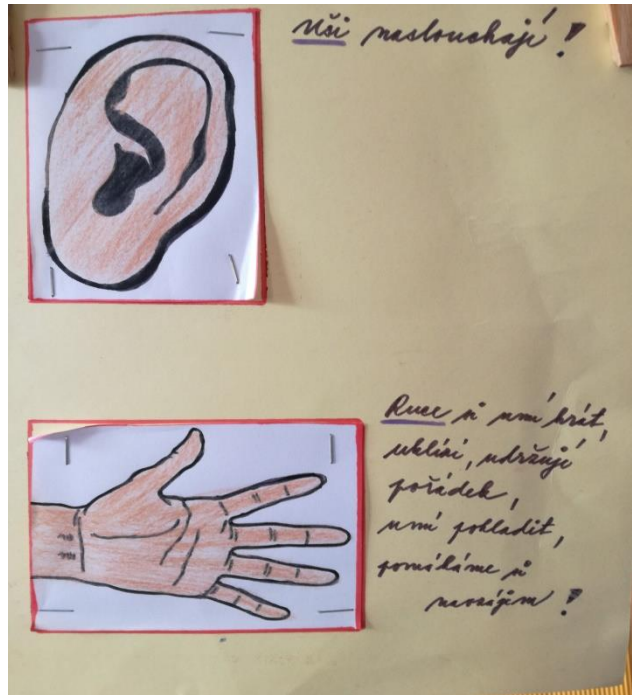
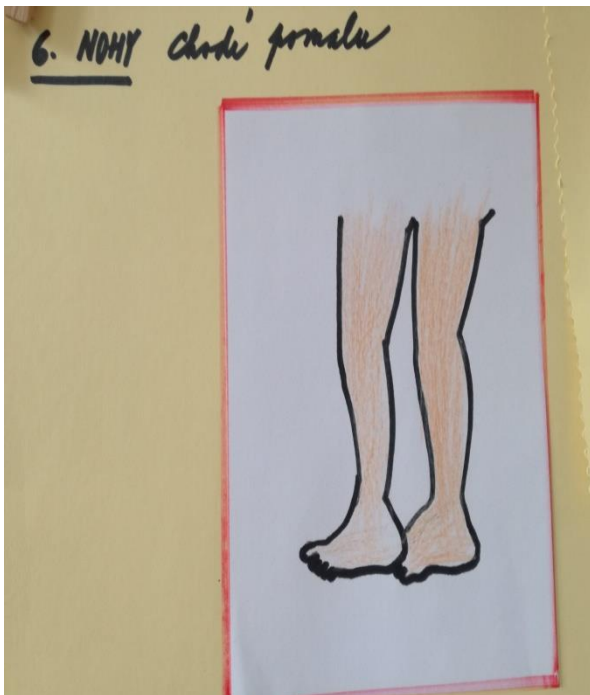
Kdo je vymyslel? Také si nějaké vymyslel?

Jak děti ve třídě dodržují pravidla?

Proč jsou pravidla důležitá? Co by se mohlo stát, kdyby pravidla nebyly?

3) Obrázky vystavených pravidel z MŠ V2





4) Vzor příběhu k podpoře prosociálního chování

Pomůžeme Filípkovi najít správnou cestu?

organizace – v kruhu na koberci čtení, vyhraněné místo pro hraní situací

třída – předškoláků

Filip byl ještě malý kluk, mnoho věcí neuměl a často zapomínal.

Maminka přivedla Filípka do školky. Filip se obvykle svléká rychle, ale dnes mu to trvalo dlouho. „Filípku, ty ještě nejsi vysvlečený?“, řekla maminka. „Když mne se dneska do školky moc nechce.“ Ale maminka mu řekla, že to ve školce určitě zvládne, že tam má hodně kamarádů, se kterými si může hrát. Tak jí Filip přikývl a vešel do třídy. „Dobrý den, Filípku,“ pozdravila ho paní učitelka, která zrovna dětem ukazovala knížku s pohádkou. Ale Filip jí na pozdrav neodpověděl a šel rovnou k oknu zamávat mamince. (obrázek – situace 1), (pozdravíme se po kroužku – Ahoj kamarádovi/ dobrý den paní učitelce)

Když přišel ke svým kamarádům, pozdravil je a začaly si společně hrát. Se stavebnicí, na prodavače, v kuchyňce a s dráhou na auta. Hledal autíčko s jeho oblíbenou modrou barvou. Jenže autíčko s modrou barvou už měl jeho kamarád. „To je moje autíčko,“ vykřikl Filip a rozběhl se k němu, autíčko mu vzal a začal se s ním o něj přetahovat. A co se nestalo, autíčko se rozbilo. Paní učitelka přišla k dětem a společně začaly nehodu řešit.

(obrázek – situace 2), (situaci 2 zahrajeme a vymyslíme prosociální chování mezi chlapci a zahrajeme se správným chováním)

Problém společně vyřešily a domluvily se, že si chvíli pohraje jeden z chlapců s autíčkem a za chvíli druhý z chlapců. Pak se chlapci pustili s partou kamarádů do stavění velkého domu z lega. Po chvíli k nim přišla kamarádka a slušně se zeptala: „Prosím můžu si stavět s vámi?“ „Ne, my si hrajeme sami“ odpověděl Filip. „Můžeš si jít hrát třeba s panenkami.“ (obrázek- situace 3), (povídání o situaci, vymyslet ji jinak a zahrát si ji správně)

Po zazvonění zvonečku děti uklidily hračky, se kterými si hrály, a právě se šly napít šťávy před vycházkou. Děti se učily sami nalévat pití a většina dětí už to zvládla sama i Honzík, který byl ve školce mezi staršími dětmi. U pití stála i Filípkovo kamarádka, která byla smutná, protože si pití sama nalít neumí. Filip ji povídá: „Takhle se to dělá a nese si pití ke stolečku. „Pomůžeš mi prosím?“ Filip dělá, jako že neslyší. (obrázek situace 4), (zahrajeme situaci a vymyslíme ji lepší a zahrajeme)

Děti se seřadily u školky a vyšly směrem k parku. Bylo po dešti, a tak vyrazily v gumovkách. Než se děti rozběhly po parku, pověděly si s paní učitelkou pravidla chování, aby nedošlo k úrazu. Mohly si zahrát společně hru, nebo se proběhnout v trávě. Filípek pobíhal v trávě a najednou si všiml hlemýždě (šneka), který se po dešti vydal na cestu po louce. Napadlo ho vzít klacík a hlemýždě popichovat a prozkoumat ho. „Nepíchej do něj, určitě ho to bolí.“, zavolala na Filipa kamarádka. Paní učitelka pochválila holčičku: „Máš pravdu, myslím, že ho to opravdu bolí. Neublížujeme kamarádovi, ani takovým malým živočichům.“ (obrázek situace 5), (situaci 5 vymyslet a zahrát správně- ulitu schováme někam na stranu do trávy)

„Už je čas jít na oběd“, povídá paní učitelka. Děti se řadily do dvojic. Každý chytil kamaráda za ruku a už šly směrem do školky. Děti se na sebe tlačily. Za Filípkem šel kamarád, který mu omylem šlápl na nohu. V tu chvíli se Filip rozzlobil, otočil se na kamaráda a strčil ho za to. „Au to bolí, málem jsem upadl na zem“, řekl chlapec, který za ním šel. (obrázek situace 6), (situaci 6 vymyslet a zahrát správně z hlediska prosociálního chování)

Po výborném obědě se děti chystaly do postýlek a převlékly se do pyžama. Děti poslouchaly pohádku na dobrou noc o kouzelné víle. „Filipe, nevyrušuj“ upozorňovala ho paní učitelka stále dokola. „Nechce se mi odpočívát“. „Jenom si chvílku odpočni a za malou chvílku si budeš moc jít ke stolečku kreslit.“ Děti postupně usnuly, ale Filípek

nespal. Dováděl na lehátku, až probudil kamaráda, který spal vedle Filípka. (situaci 7-obrázek), (zahrát ji se správným chováním)

Filip si konečně uvědomil, že by takhle mohl kamarády ztratit, a to nechtěl, napadlo ho proto každého kamaráda potěšit a vyrobit dětem srdíčka z papíru. Kamarádi ze školky byli moc rádi, že se Filip poučil a ví, že zlobení se nevyplácí. Za srdíčka mu děti moc poděkovaly. Od té doby se Filípek snažil všem pomáhat, dělit se, dělat radost, děkovat, pouštět ke hraní a zdravit.

5) obrázky k příběhu s podporou prosociálního chování

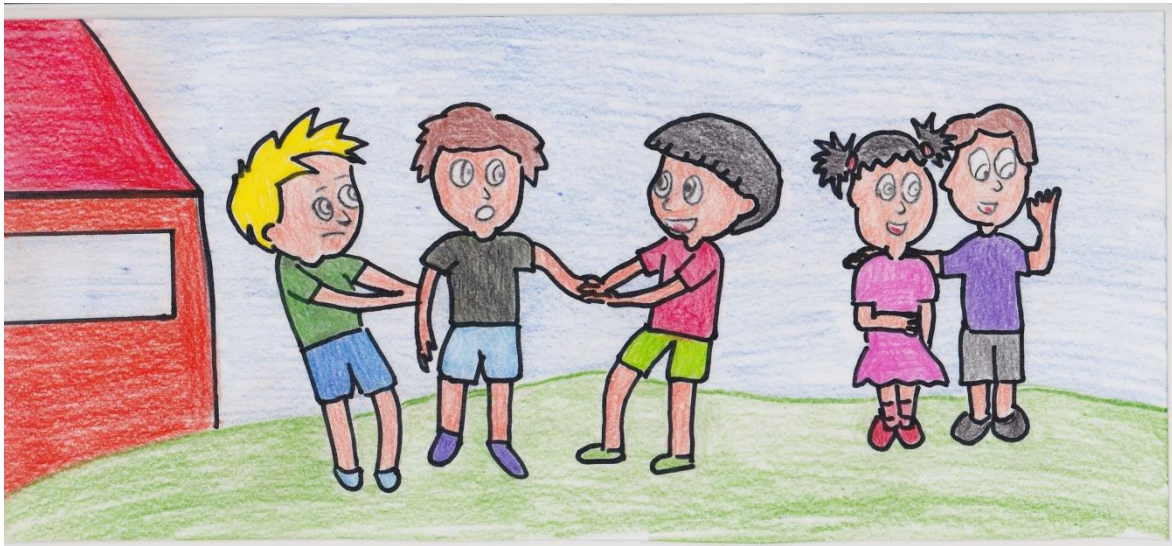
a)







b)

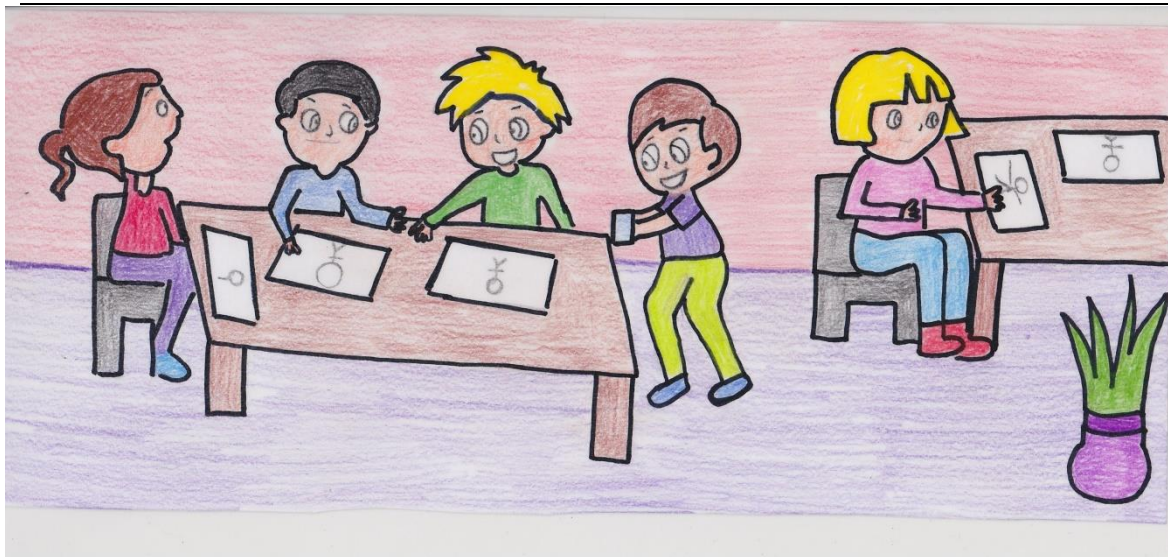


c)

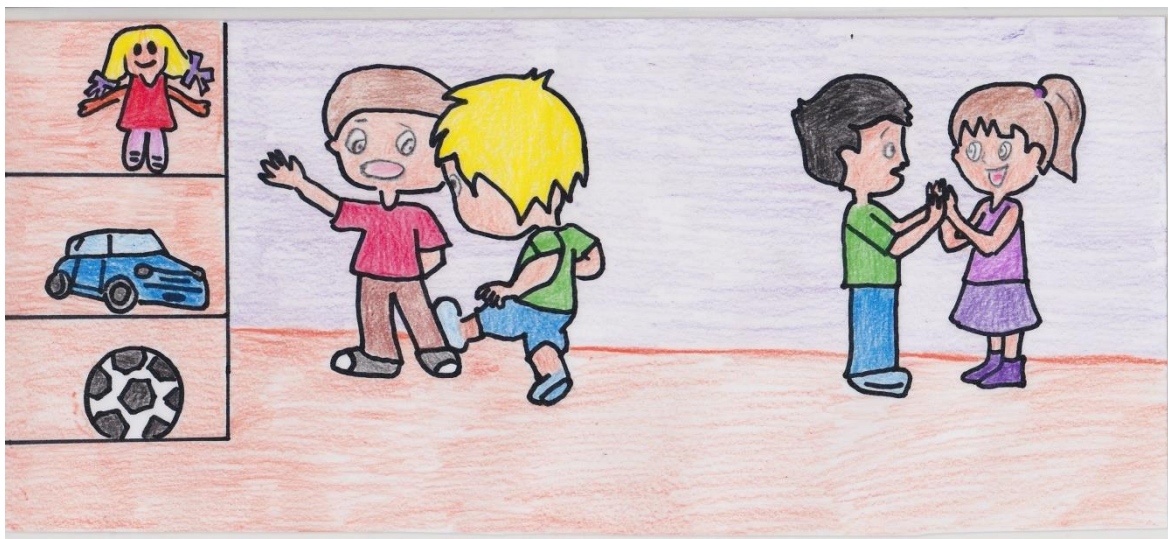


d)





e)



6) Vzor týdenní přípravy v MŠ V2

REALIZACE INTEGROVANÉHO BLOKU

vesnická MŠ

věková skupina: 3,5-4 roky

počet dní v MŠ: 5

Očekávané výstupy:

Dítě a jeho tělo

Zachovat správné držení těla, koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla, sladit pohyb s rytmem, ovládat dechové svalstvo, sladit pohyb se zpěvem, chovat se tak, aby v situacích pro dítě běžných a jemu známých neohrožovalo zdraví, bezpečí a pohodu svou ani druhých

Dítě a jeho psychika

Vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách, domluvit se slovy i gesty, improvizovat, naučit se z paměti krátké texty, popsat situaci (skutečnou, podle obrázku)

Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Vědomě využívat všech smyslů, záměrně pozorovat, postřehovat, všímat si (nového, změněného, chybějícího), řešit problémy, úkoly a situace, myslet kreativně, vyjadřovat svou fantazii v tvořivých činnostech (pohybových, dramatických)

Sebepojetí, city, vůle

Uvědomit si svou samostatnost, zaujímat vlastní názory a postoje a vyjadřovat je, respektovat předem vyjasněná pravidla, přijímat vyjasněné a zdůvodněné povinnosti, být citlivé ve vztahu k živým bytostem, k přírodě i k věcem

Dítě a ten druhý

Navazovat kontakty s dospělým, kterému je svěřeno do péče, překonat stud, komunikovat s ním vhodným způsobem, respektovat ho, porozumět běžným projevům vyjádření emocí a nálad, přirozeně a bez zábrán komunikovat s druhým dítětem, navazovat a udržovat dětská přátelství, odmítnout komunikaci, která je mu nepříjemná, uvědomovat si svá práva ve vztahu k druhému, přiznávat stejná práva druhým a respektovat je, chápat, že všichni lidé (děti) mají stejnou hodnotu, přestože je každý jiný (jinak vypadá, jinak se chová, něco jiného umí či neumí apod.), že osobní, resp. osobnostní odlišnosti jsou přirozené, uplatňovat své individuální potřeby, přání a práva s ohledem na druhého (obhajovat svůj postoj nebo názor, respektovat jiný postoj či názor), přijímat a uzavírat kompromisy, řešit konflikt dohodou, spolupracovat s ostatními, dodržovat dohodnutá a pochopená pravidla vzájemného soužití a chování doma, v mateřské škole, na veřejnosti, dodržovat herní pravidla, respektovat potřeby jiného dítěte, dělit se s ním o hračky, pomůcky, pamlsky, rozdělit si úkol s jiným dítětem apod., vnímat, co si druhý přeje či potřebuje, vycházet mu vstříc (chovat se citlivě a ohleduplně k slabšímu či postiženému dítěti, mít ohled na druhého a soucítit s ním, nabídnout mu pomoc apod.), bránit se projevům násilí jiného dítěte, ubližování, ponižování apod., chovat se obezřetně při setkání s neznámými dětmi, staršími i dospělými jedinci, v případě potřeby požádat druhého o pomoc (pro sebe i pro jiné dítě)

Dítě a společnost

uplatňovat návyky v základních formách společenského chování ve styku s dospělými i s dětmi (zdravit známé děti i dospělé, rozloučit se, poprosit, poděkovat, vzít si slovo až když

druhý domluví, požádat o pomoc, vyslechnout sdělení, uposlechnout pokyn apod.), pochopit, že každý má ve společenství (v rodině, ve třídě, v herní skupině) svou roli, podle které je třeba se chovat, chovat se a jednat na základě vlastních pohnutek a zároveň s ohledem na druhé, začlenit se do třídy a zařadit se mezi své vrstevníky, respektovat jejich rozdílné vlastnosti, schopnosti a dovednosti, porozumět běžným neverbálním projevům citových prožitků a nálad druhých

Metody:**NÁZORNÉ**

-demonstrace- předvádění pracovního postupu, provedení cviku

SLOVNÍ

-vyprávění- příběhu s podporou prosociálního chování

-vysvětlování- pravidla her, chování

-předčítání- část příběhu čtená

-recitace- báseň s pohybem o ukládání plyšového kamaráda

-rozhovor- v komunitním kruhu

-dramatizace- předvádění situací z příběhu

PRAKTICKÉ ČINNOSTI

-hra, výtvarné činnosti, hudební činnosti

Výchovné metody:

-příklad- berou si příklad z učitelky, z postavy Filipa z příběhu

-vysvětlování a poučování- zdůrazňování pravidel

-cvičení a navykání- návyky hygienické, společenské

-metody mravního hodnocení- souhlas, pochvala, povzbuzení

Formy:

Individuální- oprava při cvičení, vyjádření názoru každého

Skupinová- obtiskování rukou, práce ve dvojicích- cvičení, kreslení, masáž

Frontální- příběh a dramatizace příběhu, cvičení, pohybové hry.

1. DEN

Počet dětí: 21(z27)

Cíle: uvědomění si prosociálního chování, soustředěně poslouchat text, spolupracovat při cvičení ve dvojicích, spojit recitaci s pohybem

RANNÍ HRY- (volné hry ve skupinách) stavění z lega, magnetická stavebnice, malování štětcem na tabuli

RANNÍ CVIČENÍ- ve dvojicích

rušná část- běh po prostoru ve dvojicích za ruce

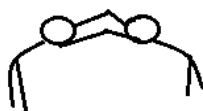
zdravotní cviky:



stoj proti sobě za ruce
poskoky



mírný stoj rozkročný (proti sobě)
ruce vzpažit uděláme střechu
předsun hlavy, úklony hlavou do stran



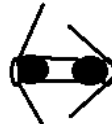
mírný stoj rozkročný
(proti sobě)
předklon a vzpažit, chytit se
ve vzpažení



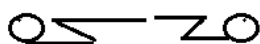
stoj za ruce proti sobě
a jdeme do dřepu



stoj zády k sobě vzpažit
snažit se chytit nad
hlavou a vytáhnout na
špičky



sed roznožný, předklon se
vzpažením



leh na zádech, pokrčené nohy
spoje ve vzduchu
šlapeme na kole, kdo
dokáže

PH- Následujeme kamaráda ve dvojicích

Kam jde on, tam jdeme my. Kudy běží, tudy běžíme.

relaxace- leží jeden na zádech a druhý mu zvedá nohy, ruce. Kdo leží na zemi je uvolněný, jako hadrová panenka.

ŘÍZENÁ ČINNOST

motivace: příběh „Pomůžeme Filípkovi najít správnou cestu?“

-pokračování na více dnů

Pomůcky: příběh, obrázky, bubínek.

Příběh (viz příloha č. 4) si přečteme, následně dramaticky zahrajeme konflikty (šátkem odlišíme zlobivého Filípka), nakonec zahrajeme správně, podle návrhu dětí a pokračujeme v příběhu.

1. situace- Filípek vzbudí celou rodinu, když ještě spí
Zahrajeme- děti předvádí spící rodinu a jeden vybraný chlapec odlišený šátkem vezme bubínek a všechny probudí.
2. situace- Filípek nepozdraví paní učitelku po příchodu do třídy
Zahrajeme- Děti se pozdraví po kruhu (ahoj Haničko a Hanička zdraví dál)

Naučení básně „Kamarád“

Motivace: Líbí se mi, jaký vy umíte být kamarádi, máte tady každý nějakého kamaráda?

Najděte si každý jednoho do dvojice

Organizace: Ve dvojicích proti sobě

Kamarád, kamarád, (za ruce a jdeme v kroužku)



to je ten, který mne má rád. (obejmeme se s kamarádem)



Pomůže mi, poradí, (podáme si pravou ruku, zatřeseme)



po vlasech mě pohladí. (pohladíme se navzájem po vlasech)



Všichni jsme tu kamarádi, (rukama před tělem ukážeme na všechny- kolečka)



a všichni se máme rádi. (obejmeme sami sebe)



2. DEN

Počet dětí: 23 (z27)

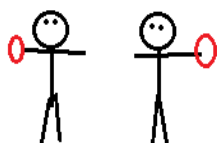
Cíle: pečovat hezky o svoji hračku, umět půjčit svoji hračku, pomoc v nouzi, rozlišit, co je správné a co není.

RANNÍ HRY- (volné hry ve skupinách) hry s legem, knížky, námětová hra na rodinu

RANNÍ CVIČENÍ- cvičení s plyšákem, kterého si každý donesl z domova

Rušná část- běh po prostoru, úderem bubínku lehce vyhodím a chytím. Obměna úderem jdu s plyšáčkem do dřepu.

zdravotní cviky



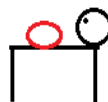
1. stoj rozkročný, upažit a přendáváme plyšáčka z levé ruky do pravé



2. plyšáka do náruče a houpeme ho na levou a na pravou stranu



3. široká stoj rozkročný, předpažit poníž a myjeme plyšáčka (jako pereme)



4. stoleček a děláme postýlku pro plyšáčka



5. leh na zádech, pohoupeme plyšáčka na nohou



6. leh na břiše, z upažení přendáme plyšáčka za zády a jdeme zpět do upažení

PH- Co máme společného organizace v kruhu

Kruh oběhnou každá kdo má pejska, kdo má zvířátko. Čí zvířátko má hnědou barvu,...

PCH- plyšový kamarád jde spinkat

Pomůcky: šátky

UKLÁDÁME PLYŠÁČKA KE SPÁNKU

Hopsa, hopsa, hopsasa, (turecký sed, vyhazujeme plyšáčka do vzduchu)
plyšátko se natřásá.

Houpa, houpa, houpačka, (turecký sen, houpeme plyšáčka na rukou)
pro malého plyšáčka.

Do postýlky položím, (položíme plyšáka na šátek)
a hezky ho pohladím. (pohladíme plyšáčka)

Peřinkou ho přykreju, (zamalíme ho šátku-přikrejeme)
dobrou noc mu popřeju. (pohladíme oběma rukama)

Dobrou noc !!

relaxace- leh vedle plyšového kamaráda

ŘÍZENÁ ČINNOST

Plyšové kamarády jsme dali na pohovku a poslouchají příběh, který pokračuje.

motivace: příběh „Pomůžeme Filípkovi najít správnou cestu?“

-pokračování na více dnů

Pomůcky: příběh, obrázky, autíčko, stavebnice, šátek

Organizace: za látkou

1. situace- přetahování o autíčko

Zahrajeme- 2 děti boj o autíčko a následně rozhodneme, jak by to šlo jinak

2. situace- Nepustí kamarádku ke hře

Zahrajeme- děti si hrají se stavebnicí a přijde holčička, která si chce s nimi hrát.
Nejprve se šátkem a poté správně a bez šátku.

- Záchrana plyšáků

Já se proměním ve zlou čarodějnici a všechno plyšáky jsem unesla, a když usnu,
děti je postupně zachraňují. Nesmím spatřit jejich pohyb.

- Půjčení plyšáka kamarádovi

Chodíme po prostoru, a když se s někým potkám, pozdravím ho a vyměním si
plyšáčka.

3. DEN

Počet dětí: 23 (z27)

Cíle: uvědomění si prosociálního chování, spolupráce mezi dětmi, uvědomit si nebezpečí.

RANNÍ HRY- magnetické tyčky, stavění města, kreslení vybarvování srdíček



RANNÍ CVIČENÍ- se šátky cvičíme dvojice naproti sobě

rušná část- máme šátky na zádech, jako by to byl kouzelný plášť
při úderu bubnu se otočit, nebo jít do dřepu

zdravotní cviky- cvičíme naproti sobě a napodobujeme kamaráda



1. mírný stoj rozkročný,
upažit- máváme jako křídly



2. shováme se šátkem a
poskoky na místě



3. šátek před obličej a foukáme
do šátku, aby se dotkl šátku
kamaráda, který stojí naproti



4. stoj na jedné noze a pod druhou si
podáváme šátek do druhé ruky



5. mácháme prádlo- předklon se
šátkem a sušíme prádlo- ruce do
vzpažení



6. proti sobě sed
roznožný a šátek se
pokúsíme položit až na
kamarádovo chodidlo

7. a 8. děti si navzájem předvenou cvik a druhý
opakuje po něm

PH-na čertíky

Dětem narostly ocásky, bojí se, že jim zůstane a proto utíkají. Jeden je záchranář a pomůže dětem zbavit se ocásků.

Relaxace- leh na zádech, obcházím děti se šátkem, a koho s ním pohladím, ten může vstát

ŘÍZENÁ ČINNOST-

motivace: příběh „Pomůžeme Filípkovi najít správnou cestu?“

-pokračování na více dnů

Pomůcky: příběh, obrázky, plyšový šnek, klacek, šátek

Organizace: za látkou

1. situace- hraná se šátkem kdy Filip do šneka píchá a poté vymyslíme, co dělat, aby se mu nic nestalo, když tam děti pobíhají.
2. situace- dvě dvojice jdou za sebou a dojde ke konfliktu a poté si uvědomit, že šlápnutí bylo omylem a přijmout omluvu.

PH- Na lepidlo

Motivace- strkání je nám nepříjemné, ale bezpečně se dotýkat nám nevadí.

Hraje hudba cd nebo klavír a děti tancují, a když hudba dohraje, zadám část těla, kterou se musí dvojice spojit. (palec, pata, záda)

- Přání kamarádovi

Zpěv písně my všechno nejlepší přejeme, máme ho rádi a přejeme mu hezké věci. On nám za přání přinesl dobroty, má nás rád.

4. DEN

Počet dětí: 25 (z27)

Cíle: uvědomění si prosociálního chování, vyjádřit své emoce, uvědomit si, že mám někoho rád, že mě má někdo rád

RANNÍ HRY- vybarvování srdíček, hříbečková mozaika

Výtvarná činnost- Papír přátelství

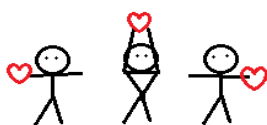
Pomůcky- barvy, velká čtvrtka, ubrusy, štětce



RANNÍ CVIČENÍ- se srdíčky

Rušná část- poskoky máme radost, že nás má někdo rád, běh podle rytmických úderů na buben, do dřepu při silném úderu bubnu

zdravotní cviky



1. mírný stoj rozkročný, přendávání z L ruky do P ve vzpažení (ukazujeme že máme někoho rádi)



2. předpažení a přikládáme k srdci na levou stranu (takhle nám bije, když máme někoho rádi)



3. úklony stranou na L a na P stranu



4. stoj na jedné druhou pokrčit a pod kolénem přendáme (schováme srdce a ukážeme)



5. podobný cvik, jako předešlý sed a pod koleny přendáme z L do P ruky (schováme srdce)



6. sed roznožný, ze vzpažení do předklonu (máme rádi i sebe- od hlavy až k patě)

PH- Kamarád

Podobná hra, jako chodí pešek okolo

Děti sedí v kruhu a jedno obchází kruh a povídá říkanku. Vybere si kamaráda a poklepe mu na rameno. Rychle pohodí srdce na zem a nechá ho kamarádovi. Vybrané dítě musí vzít do ruky srdce a po kruhu honí toho, kdo ho vybral.

Říkanka: Kamarád jde okolo, drží srdce, pro koho? Kdo se na něj usměje, tomu srdce daruje!

PH-srdíčko putuje

Děti ve dvou řadách a poslední drží srdce. Děti před ním se rozkročí, aby poslední mohl všechny podlézt. Srdce pak pošle na konec, kde poslední opět podleze všechny až na začátek. Vyhrává ta řada, kdy se poslední dítě z konce dostane na začátek.

ŘÍZENÁ ČINNOST

motivace: příběh „Pomůžeme Filípkovi najít správnou cestu?“

-pokračování na více dnů

Pomůcky: příběh, obrázky, šátek jako peřinu, papírové srdce

Příběh si přečteme, následně dramaticky znázorníme konflikt (šátkem odlišíme zlobivého Filípka), nakonec zahrajeme správně a pokračujeme v příběhu.

1. situace- Filip vyrušuje děti, když má být potichu a odpočívat. Zahrajeme si situaci se šátkem špatně. A následně dobře.
2. situace- naváže následující hra

PCH- Mám tě rád

U nás to víme už dávno, že máme kamarádům pomáhat a chovat se k sobě hezky. Jeden drží srdce a jde k někomu koho má rád a s těmito slovy předá srdce.

KOMUNITNÍ KRUH- položená otázka dětem

Jak se chováme k někomu, koho máme rádi.

Odpovědi: hezky se chováme, nekopeme se, Haničku, Sárinku, nekopeme a nekoušeme

5.DEN

Počet dětí: 25 z (27)

CÍLE: spolupracovat s kamarády, uvědomit si, že mít kamaráda je příjemné

RANNÍ HRY- dle výběru dětí, skládky, puzzle, plastová stavebnice, stavění komínů

RANNÍ CVIČENÍ- s padákem

Rušná část- drží padák pravou rukou a běží po kruhu, tím padák roztočí. Na úder se zastaví



Místa si vymění ten, kdo drží např.: modrou barvu. (Vystřídám všechny děti).

-Místa si mění pod padákem, ostatní děti padák nadzvednou.

-Padák oběhnou venkem a vrátí se na své místo.



Co se stalo, co se děje? Venku prší, venku leje. K domečku my spěcháme, pod střechem se schováme.

Děti drží padák. jdou po kruhu a pomalu se rozbíhají.

Když se řekne k domečku my spěcháme,...Rychle nadzvedneme padák a každý se rychle schová pod padák (do domečku).



Posíláme balonek po padáku, děti manipulují s padákem tak, aby balonek nespádl. Snaží se mu pomoci.

a udělají dřep. To samé na druhou stranu.

relaxace- uvolnění leh, zavřené oči. S kolegy vlajeme padákem nad dětmi. Děti vnímají vánek nad sebou.

ŘÍZENÁ ČINNOST

- Kdo chybí?

Motivace: Každý známe své kamarády ze třídy. Vyzkouším si vás, zda na někoho nezapomenete a jestli pro vás bude tento úkol lehký.

Děti si lehnout do klubíčka a zakryjí si oči rukama. Já vyberu jednoho z dětí a přikryju ho velkou látkou. Dětem položím otázku, kdo se ukrývá pod látkou? Děti přemýšlí, a když ví, odpoví.

- Důvěřuj mi

Děti si vyberou kamaráda do dvojice.

Pohybujeme se po prostoru. První z dvojice má zavázané oči nebo zavřené a druhý ovládá a stojí za ním.

1. varianta slovně stůj, otoč se doleva, doprava.
2. Varianta dotykem poklepání na záda jdi, na hlavu stůj, na levé rameno zatoč doleva a na pravé rameno zatoč doprava.
3. Za ruku vede po prostoru kamaráda a vyhýbá se ostatním dvojicím.

- Společný obrázek

Organizace: u stolečku

Kreslení na papír ve dvojicích s jednou tužkou.

7) lyže využití v MŠ V1



8) Noty k písni kamarád (zpívaná v MŠ M2)

Kamarád

1. Já jsem tvo - je ka - ma - rád - ka a ty jsi můj ka - ma - rád,
 po - dej - me si o - bě ru - ce bu - de - me si spo - lu hrát.

2. Já jsem tvoje kamarádka a ty jsi můj kamarád,
 chytíme se za ručičky, budem spolu tancovat.

3. Já jsem tvoje kamarádka a ty jsi můj kamarád,
 chytíme se za ramena a půjdeme tancovat.

4. Já jsem tvoje kamarádka a ty jsi můj kamarád,
 zatleskáme na ručičky a půjdeme si zazpívat.